ANNEXES

1.1 EVOLUCIÓ HISTÒRICA DE LA DEVESA

A. EVOLUCIÓ HISTÒRICA 2

B. EL REPTE ACTUAL 11

C. DOCUMENTACIÓ PATRIMONIAL 12

C.1 Declaració jardí artístic. 1943 12

C.2 Fitxa dins la relació dels béns culturals d'interès nacional (BCIN) del Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya. 1988 13

C.3 Fitxes del catàleg del patrimoni històrico-artístic del Pla especial de conservació del patrimoni de Girona. 1995 14

A. EVOLUCIÓ HISTÒRICA

Girona és actualment una ciutat monumental, amb una trama urbana medieval ben conservada del S. XIV, i amb un passat fonamentalment religiós, que ha marcat el seu patrimoni arquitectònic. Ciutat de bisbes, reis i comtes, amb una universitat des del S. XVI, ciutat culta i, sobretot, és una ciutat comercial, productiva i artesana.

Girona va créixer junt a l'encreuament de quatre rius: el Ter, l'Onyar, el Güell i el Galligants. La Devesa aparegué del no res; era una esplanada espontània, amb arbres a la vora dels rius Ter i Onyar, que més tard es convertiria en el gran parc que ara coneixem.

En aquells moments, l'arbrat creixia lliurement al costat dels rius i era una defensa natural contra les inundacions que la ciutat patia de manera constant i que la devastaven cada vegada.

Aquesta lluita contra les inundacions provocà que la reialesa fes una donació d'aquests terrenys en tres etapes. La primera, al 1423 per la reina d'Aragó; un any més tard, pel rei Alfons el Magnànim; i finalment, per Ferran el Catòlic al 1510. La donació va ser per l'auxili i subvenció de la ciutat, sobretot per la venda de la fusta que es tallava dels arbres de La Devesa, i d'aquesta manera incrementar les arques municipals.

A principis del S. XVIII, la ciutat apareix altament protegida per diferents recintes emmurallats, amb nous baluards i la construcció del castell de Montjuïc per la defensa i protecció de la ciutat. Es construeix, en aquest moment, la defensa o "lunete de Bournonville" en la mateixa esplanada de La Devesa, per protegir millor la ciutat. Girona protagonitza un paper militar i de defensa, davant el setge de les tropes franceses, molt important.

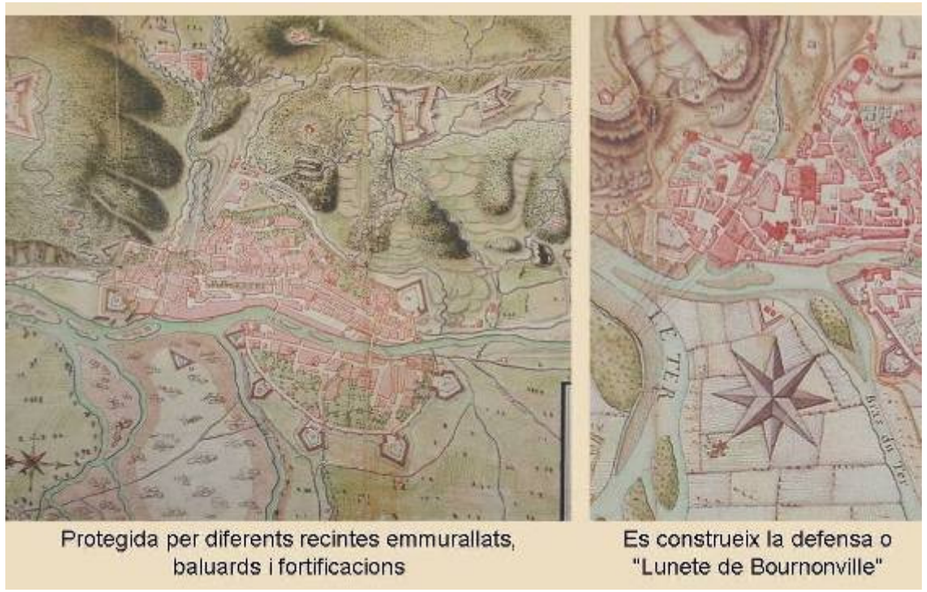

A principis del S. XVIII, la ciutat comença a realitzar la construcció de preses per modificar el curs del Ter, protegir la ciutat i es comença a valorar La Devesa com un possible parc.

Al 1733 es realitza el primer projecte per crear un parc amb una ordenació radial i rep el nom de "Deheza". Els arbres dels que es compon aquest projecte són de tres tipus: àlbers negres, àlbers blancs i salzes, a prop de les aigües del riu. Destaca ja en aquest projecte l'esplanada per formar les tropes de la guarnició per revista i bells passejos per l'exèrcit. Aquet projecte no es va arribar a realitzar; potser existien altres prioritats a la ciutat, com preparar-la per la defensa militar. Però sí que es varen plantar molts àlbers i començava a existir un passeig d'arbres a la vora del riu.

Al 1777, amb una ciutat ja molt preparada bèl·licament i creixent fora de les seves muralles cap al sud-oest, es documenta el primer inventari d'arbres a la Devesa. Eren 8.700 àlbers, cap plataner com els que hi ha actualment. Havia nascut un passeig. Però aquest naixement dura molt poc. Al 1794, per motiu del preparatiu de la defensa de la ciutat de la guerra amb França, es tallen la majoria d'arbres i així es produeix la mort només començar l'incipient passeig.

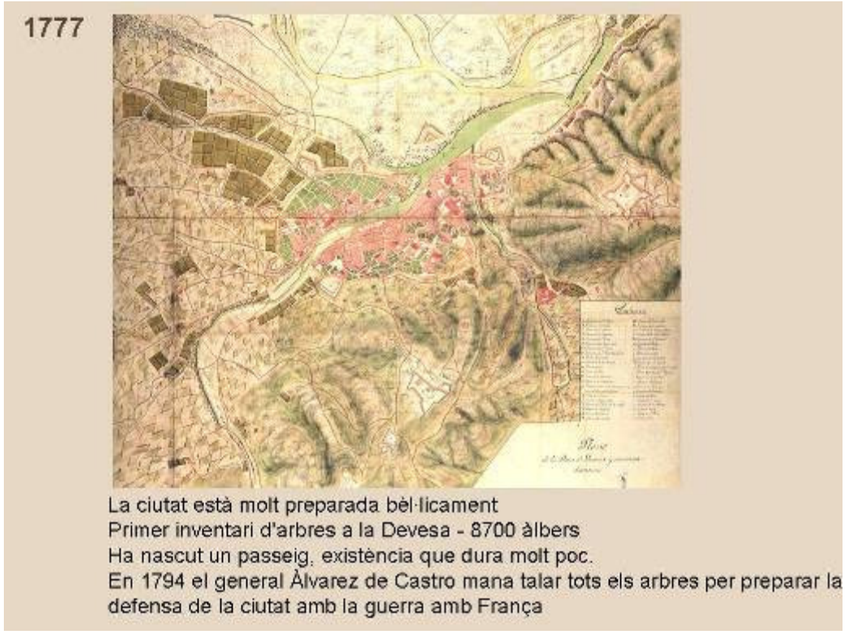

És la gran catàstrofe de la ciutat (1809). Per la ciutat i pel seu parc. Els pocs arbres que varen quedar a La Devesa estaven ferits de guerra.

Els francesos dominen la ciutat fins el 1814, amb l'ocupació napoleònica i, durant la seva presència, recuperen el parc i fan de La Devesa una zona per la ciutat, replanten arbres i reneix el passeig perdut.
Al 1813 la ciutat torna, ràpidament, a tenir un passeig i, per primera vegada, es dibuixa en forma triangular. Aquesta forma potser va ser obra dels francesos. Com a peça important de l'estructura del passeig o parc, segueix la "Lunete de Bournonville".

Amb tot això, s'ha de desfer la fàcil llegenda que el passeig de La Devesa, tal com el coneixem ara, va ser obra dels francesos durant la seva dominació napoleònica. Molts anys abans d'aquesta dominació francesa, ja existia un passeig arbrat; no coneixem en detall la forma. Però sí que s'ha de dir que, els francesos ens varen deixar amb aquesta estructura triangular que, poc a poc, va anar agafant força, com demostra aquest plànol del 19 de gener de 1825; la zona es comença a urbanitzar.

El 16 de desembre de 1825 ja era una realitat. Veiem la forma triangular del parc i la seva esplanada central, sense horts per maniobres militars, el petit jardí, els camins que conformen el conjunt amb els seus ponts i la barca que creua el riu Ter. El parc era anomenat "L'Alameda" per primera vegada.

Però de nou la catàstrofe: noves inundacions; i la del 1826 deixa el parc destruït. Desapareixen arbres, i les primeres estructures de camins i horts que s'havien anat instal·lant en l'esplanada, entre els rius i al voltant de la "Lunete de Bournonville".

En aquest gravat de 1850, veiem com la força del parc torna a implantar-se. Tornen a créixer arbres, en la seva majoria àlbers. Les plantacions es combinen amb noves tales, en aquest cas, pel benefici de la ciutat, però mai es realitzava en la zona pública del parc. El passeig dominical és ràpidament recuperat i, poc a poc, van desapareixent els horts i les pastures, donat que el valor cultural del parc en aquell moment, i continua l'estructura de parc triangular, i veiem com la "Lunete de Bournenville" continua tenint un paper important en la Devesa com a defensa de la ciutat. Es desvia el riu Ter i s'amplia l'espai del futur parc i de les maniobres militars.

La força del parc es torna a implantar
Recuperació del parc per les passejades dominicals
Desaparició dels horts
Desviació del riu Ter i ampliació de l'espai del futur parc.
Els soldats no deixen d'utilitzar de manera intensa el parc, que mes tard se l'anomenará "Camp de Mart"

Els soldats no deixen d'utilitzar de forma intensa el parc, i es crea una gran esplanada per exercicis militars, amb el nom de Camp de Mart. Al 1859, apareix aquest nom per primera vegada, encara que la inauguració oficial del lloc no es produeix fins el 1875.

Les obres s'inicien immediatament el 1862 amb mà d'obra militar
gràcies a l'eufòria i necessitat de crear un gran espai per celebrar
la victòria espanyola al Marroc - Camp de Mart (4,8 Ha.)
Plantació massiva de plàtans

L'alcalde Marià Hernández, després d'un acord amb el governador militar el 1859, encarrega a l'arquitecte Martí Sureda Deulovol, el projecte del parc que avui coneixem.

Les obres s'inicien immediatament. La mà d'obra va ser militar, gràcies a l'eufòria militar espanyola al Marroc, que va acabar amb la conquesta de Tetuán, el 1860. En aquell moment, existia la necessitat de crear un espai per celebrar la victòria i això va accelerar les obres. Va ser llavors, quan es varen plantar els primers plataners de forma massiva.

Martí Sureda va néixer a la província de Girona, i viu a Girona a partir de 1842, i entra a treballar, el 1947, a l'Ajuntament de Girona com arquitecte municipal, a la plaça que deixa Bru Barnoya, també arquitecte municipal. Sureda va ser arquitecte de gust neoclàssic, liberal, demòcrata, idealista i partidari de derrocar les muralles. Redacta el primer pla Director de la ciutat d'eixample, encara que aquest pla no es realitza mai. És Campllonch qui realitza el primer eixample de Girona uns anys més tard (1920).

Sureda intenta, amb gran esforç, reformar la ciutat i aportar nova arquitectura. És el moment del projecte de la plaça neoclàssica de Sant Agustí, per la ciutat de Girona, i moltes altres obres. En poc temps, Sureda és reconegut en tota la província i és nomenat arquitecte provincial el 1858, moment que deixa els seu càrrec de municipal per incompatibilitat. Dos anys després, el 1862, presenta el seu projecte de parc de La Devesa, i poc després, és reconegut com a membre de la Comissió de Belles Arts de Barcelona. Entra, per tant, a formar part de la societat cultural que defensa i protegeix el Patrimoni Arquitectònic.

En poc temps, l'ampliació del parc comença a palpar-se. El parc quasi es triplica. Al 1869 encara es dibuixen les traces de la forma triangular però, a poc a poc, van desapareixent. El passeig s'amplia i s'allarga considerablement el 1877.

Encara es dibuixen les traces de la forma triangular
El passeig s'allarga considerablement i el desviament del riu Ter fa augmentar la seva superficie

El ferrocarril arriba a Girona l'any 1862, i al 1878 continua la línea cap a França i es construeix el terraplè del tren que, durant molts anys, significarà un obstacle per la Devesa i la ciutat. Va ser una gran mutilació pels inicis del parc. Desapareix part del passeig i de la primera carretera amb França. Immediatament després, el 1880, es desvia per primera vegada el riu Güell, per realitzar-se aquest projecte de la nova línea de ferrocarril al seu pas per la ciutat de Girona.

El ferrocarril arriba a Girona el 1862

Imatge amb el talús del ferrocarril

1878 Traçat del ferrocarril de Girona a la frontera de França i desviament del Riu Güell

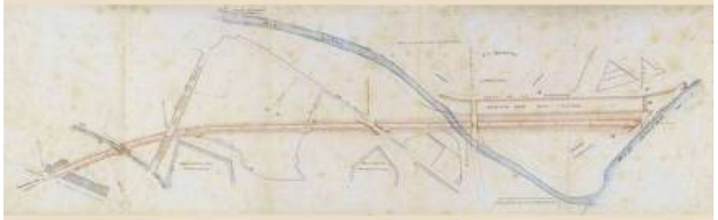

Desaparició de part del passeig

Primera desviació al 1880 del riu Güell per a la nova línia de ferrocarril

A pesar de la barrera del ferrocarril, el 1882 comença la plenitud de la Devesa. Es nomenen per primera vegada els esvelts plàtans i el seu jardí. Aquest és el moment de la plantació dels plàtans ordenadament disposats en sis quadrilàters verds, al voltant d'una plaça ovalada i una altra circular. Es dibuixa clarament el Camp de Mart, que ja s'utilitzava com a lloc per exercicis militars.

1882

Disposició dels plàtans en sis quadrilàters verds al voltant d'una plaça ovalada i una altra circular. Es completa amb l'espai de maniobres militars "Camp de Mart"

A finals del S.XIX i a principis del segle XX, la Devesa completa a la perfecció el desig de paradís pels gironins. És el punt de màxima bellesa.

Es converteix en el lloc de major convivència, de passeig i de jocs pels nens. Són constants els actes públics festius de tota classe, desfilades militars, competicions, fires i festes de Sant Narcís.

La Devesa formava ja plenament part de la vida de la ciutat i dels seus ciutadans. La banda militar donava concerts els diumenges a la plataforma romàntica, que encara podem veure actualment.

18. - GERONA. - La Dehesa

L'alcalde Emili Grahit va donar un gran impuls al parc entre 1887 i 1891 amb noves plantacions i activitats. Es varen plantar més de 2.000 plàtans. Apareix, en aquest moment, el jardí romàntic de la Rosaleda, amb bancs de pedra, jardins amb camins tortuosos, el canal d'aigua per tot el recinte, la font d'estalactites i la reixa d'entrada. Successius Ajuntaments varen anar completant el parc.

ENTRADA A LA ROSALEDA - Projecte de Martí Sureda

La Devesa formava part de la vida de la ciutat

Tot i la grandesa del parc i el seu màxim esplendor, continuaven les tales d'arbres en les zones menys utilitzades, per obtenir recursos pel tresor municipal. També és cert que la tala d'arbres sempre era seguida de noves plantacions.
Essent Rafael Masó un gran arquitecte noucentista i regidor de l'Ajuntament el 1921, impulsor de l'exposició d'arts i indústries a la Devesa, es varen tallar 810 arbres i se'n varen plantar 1.100. S'ha de dir que les tales d'arbres sempre varen irritar els gironins. Posteriors tales varen ser més discutides i es produeix, a partir de 1925, una gran oposició, i és en aquest moment que Rafael Masó defensa la tala d'arbres i aquesta no es realitza.

En aquesta època de gran riquesa i festes populars La Devesa es converteix en el gran parc.

1926

L'arquitecte Ricard Giralt Casadesús realitza l'obra del nou accés al parc
S'inicia una nova etapa d'intervencions importants

1926

Entrada al parc - Arquitecte Ricard Giralt Casadesús
Balustrada i Caseta del Rellotge

És el moment de les primeres fires comercials i agrícoles, passejades obligades dominicals i concerts.

Fira comercial i agrícola

Paral·lelament, comencen les concessions a tot tipus d'utilitzacions al parc, parcel·lacions per a ús particular i construcció d'edificacions. El parc es converteix en el recurs immediat davant les necessitats de sòl i equipaments per la ciutat. Als anys 30, es construeix la piscina municipal, l'estadi del GEIEG i un pavelló d'esports que es va enderrocar més tard. Però amb la guerra civil tots els usos culturals, festes i concerts al passeig s'esfumen. La guerra i la important presència militar fa desaparèixer els ciutadans dels passejos.

Paral·lelament es concedeixen concessions de tot tipus
Construcció d'edificacions, és el recurs immediat a les necessitats

Piscina municipal (1934), estadi del GEIEG (1942), pistes d'hípica (1950) i el pavelló d'esports (1964), transformat en Palau Firal el 1988

1935: projecte de Ricard Giralt Casadesús per un llac, piscina i camp de jocs infantils al Camp de Mart.

Projecte no realitzat de Ricard Giralt Casadesús

Continua també l'ocupació dels militars al parc, que va ser, en ocasions, font de conflictes. Els cavalls i els carros de l'artilleria danyaven els passejos. La seva presència va ser real fins el 1950. Una mostra de l'ús continuat va ser la cessió que es va fer en el seu moment a la Societat Hípica Gerundense. Avui la tradició és la mostra de l'Equus Catalonia.

Soldats a La Devesa
Continua l'ocupació dels militars al parc, de vegades font de conflictes

S'inicia el malefici, la ciutat comença a donar l'esquena al parc. Els ciutadans de Girona comencen a deixar d'anar a la Devesa, tot i els nous usos. El 1940 es produeix una important inundació que causa nombrosos danys a la ciutat i a la seva Devesa, desapareixent el pont sobre el riu Güell, davant el Camp de Mart. Aquest esdeveniment provoca la creació de noves defenses al riu Ter, tot i que el parc es buida del seu antic esplendor. La política de la postguerra va ser la reconstrucció.

S'inicia el malefici, els ciutadans deixen d'anar a La Devesa

Es construeixen de defenses en el Riu Ter i
tot i això el parc es buida, s'allunya de la seva antiga esplendor

S'allunya la ciutat del seu parc i aquesta creix cap al sud-oest. Els motius d'aquest distanciament o indiferència cap al seu parc poden estar relacionats amb moltes causes, la majoria atribuïdes a que la Devesa cada vegada estava més lluny de la ciutat, el ferrocarril amb el seu gran talús quasi infranquejable, el riu Güell, la carretera, etc. El viaducte del pas elevat del tren no es comença a construir fins el 1973.

Després de la gran inundació de 1940, és el moment de l'inici de l'abandonament. Es construeixen les noves Casernes pels militars i es declara, el 1943, Jardí Artístic Nacional a l'empara de la llei del "*Tesoro Artístico*".

Noves inundacions 1950-1960.

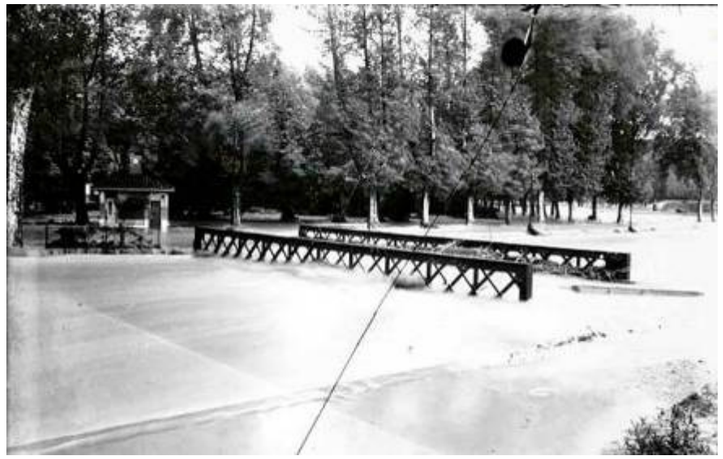

Però de nou una altra barrera afegida: la carretera que uniria la ciutat amb França passarà per la Devesa. El 1950 s'incrementa la muralla mòbil de vehicles amb la inauguració de la nova carretera i, més tard, la inauguració el 1965 de la Nacional II. S'allunya més el parc dels ciutadans.

Mutilacions arquitectòniques, desapareix l'entrada dissenyada per Ricard Giralt.
Els ciutadans no saben com accedir al parc

El riu Güell es desvia el 1968 definitivament, sobretot per les múltiples inundacions que provoca. El mateix any es posa en funcionament el Pantà de Susqueda i el riu Ter queda definitivament regulat.

El 1970 Girona pateix l'última inundació important i posa a prova els pantans de Sau i Susqueda. Desapareixen les inundacions que tant han atacat la permanència del parc i, paradoxalment, la Devesa continua perdent la seva esplendor. Ja no és agradable anar al parc i comença el progressiu distanciament. Es mutila l'entrada al parc amb la construcció del nou edifici.

El viaducte comença a ser realitat al 1975, quan diuen que la deixadesa s'estén per tot el parc i aquest es converteix en un magatzem de residus urbans.

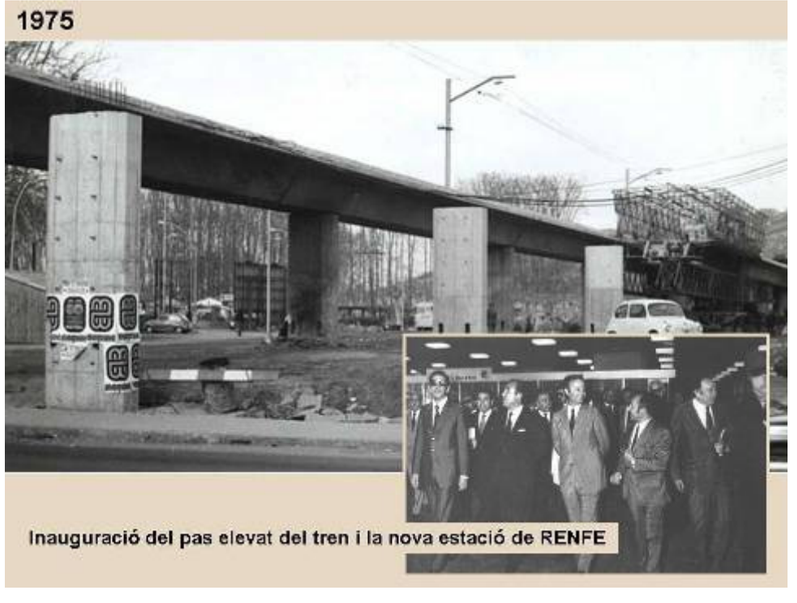

Comença la gran preocupació, i 1977 és l'any de molts projectes frustrats i ruptura de comissions. Apareix el crit d'alerta "Salvem la Devesa". Són moments d'impotències i dimissions. Moltes idees vàlides i barrejades, d'arquitectes i paisatgistes que no veuen els seus esforços plasmats en un projecte clar i decidit, per recuperar l'esplendor d'anys anteriors.

El 1975, comença a detectar-se la falta d'aigua al parc i és, en aquest moment, que es realitza el primer estudi sobre el problema sanitari de l'arbrat i es posa de manifest la falta de salut dels arbres de la Devesa; se'ls diagnostica una malaltia. El 1978 es produeix un accident: cau un arbre i mata una persona. Ràpidament es tallen tots els arbres malalts. Són imatges desoladores.

Amb l'arribada dels Ajuntaments democràtics i, al mateix any, de la redacció del Pla Especial de recuperació del Barri Vell de Girona, es convoca un concurs d'idees, entre diferents professionals, per redactar definitivament un Pla Especial de protecció i ordenació del parc de la Devesa i del seu entorn. La fallada del concurs es produeix el febrer de 1983 a favor de l'equip d'arquitectes Llistosella i Monsalvatge.

El 1984 es redacta l'avantprojecte que preveu la màxima aspiració, que és la integració del parc a la ciutat. El principal obstacle era resoldre el tema del trànsit de vehicles i traslladar la Nacional II i, aquest era ja una realitat, la variant. També es reclamava que les 40 hectàrees del parc fossin un centre d'atracció amb activitats vinculades al ciutadà.

El 1987 s'aprova el Pla Especial i els espais urbans encarregats de produir la transició entre el parc i la ciutat. En aquest projecte queden traduïts en la recuperació íntegra de l'antic llit del riu Güell, en una rambla-passeig. Han de desaparèixer les ocupacions i es proposa la creació de nous eixos, com un gran passeig central. La liberalització del Camp de Mart (48.000 m2), apareix com un espai lliure, no privatitzat i envoltat d'una doble fila d'arbres i obert a activitats ciutadanes, és la intervenció més contundent del Pla Especial. Preveu, també, la recuperació de les Ribes del Ter i la creació d'un bosc de ribera amb espècies pròpies del lloc i amb zones més lliures i assolellades. Aquest Pla Especial permet la construcció de la Fira comercial i de l'Auditori – Palau de Congressos. Recupera també la idea de crear un llac en un dels quadrilàters, obsessió de molts altres arquitectes i paisatgistes, com el de Ricard Giralt.

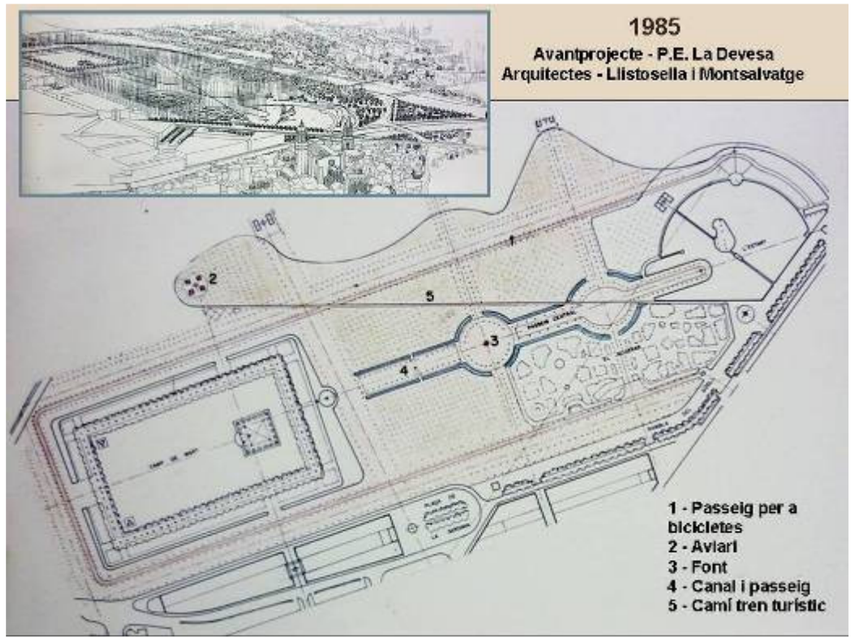

A principis dels anys 90 continua la degradació: el nou Pla no s'executa.
Desapareix definitivament la carretera Nacional II, i es posa de manifest que, el Pla Especial no resol amb el seu traçat l'absorció de vehicles, que igualment accedeixen a la ciutat i és, en aquest moment, necessari adaptar el Pla a una solució moderna i que absorbeixi el trànsit que els estudis de mobilitat demostren.
Els espais alliberats són novament projectats i urbanitzats el 1994. El nou projecte d'urbanització, redactat pels mateixos arquitectes, dóna lloc als nous accessos a la ciutat i a recuperació de l'Avinguda Ramon Folch, que connectava la ciutat històrica amb el parc, que ara tenim i que s'havia perdut als anys 50.

El Pla de les Ribes del Ter recupera tot l'entorn del riu i amb una nova passarel·la que connecta el parc amb el barri de l'altre costat, Fontajau, intenta connectar millor el parc amb un nou barri.

1995 Pla de recuperació de las Ribes del Ter
Creació d'un nou accés de vianants al parc, que comunica amb el nou pavelló de Fontajau

El 12 de setembre de l'any 1995, es va aprovar definitivament el Pla especial de conservació del patrimoni de Girona. A les fitxes del catàleg del Patrimoni Històrico-artístic es determinen les característiques més rellevants i els nivells d'intervenció del parc i els seus elements.

S'incorpora annexa la documentació patrimonial.

B. EL REPTE ACTUAL

Avui en dia, el parc de La Devesa és encara un espai aïllat sense connexió clara amb la ciutat. Però des dels anys 80-90 i fins ara, l'Ajuntament de la ciutat ha tingut una preocupació molt enfocada a la preservació dels seus arbres i actua amb una sèrie de mesures per a recuperar la seva salut i preservació. Els gironins actualment, no usen la Devesa de forma intensa, sinó sols de forma puntual. Les concessions casi han desaparegut però continuen les activitats temporals, com les Fires i festes de Sant Narcís i el mercat setmanal. També són presents les activitats fixes de la zona esportiva municipal amb una piscina descoberta i pistes de tenis i pàdel.

Amb la voluntat de millorar la seva relació amb la vida de la ciutat, i posar en valor la seva grandesa, i de com si d'una catedral verda parléssim, fem la següent reflexió en dues capes:

Elements vegetals: els 2540 plàtans (platanus hispànica o orientalis – occidentalis) determinen la forma del parc. La seva edat és aproximadament de 160 anys i tenen una alçada de més de 55 metres. En les imatges podem veure que els arbres més alts són els del passeig, ja que són els més antics. Ara necessiten molta atenció, ja que al desviar el riu Güell, va desaparèixer el freàtic que els alimentava. No es poden desenvolupar amb normalitat per la competència que existeix entre ells. Varen ser maltractats durant molts anys i han sofert moltes plagues. Ara l'ajuntament els cuida, els calma la set. Les inspeccions del 2009 diuen que un percentatge molt alt dels plàtans tenen plagues, tèrmits de la fusta seca, fongs i falta d'aigua per la compactació del sòl.

Hi ha qui diu que ha arribat el moment d'anar pensant en fer substitucions, però el gironí no vol ni sentir a parlar del tema, amb el passat obsessiu de tallar arbres. Potser fa falta una bona programació del futur del parc, un projecte de tot el conjunt, igual com es va fer el 1987. S'ha de pensar en una actuació decidida i convèncer als ciutadans del canvi.

Elements arquitectònics o construïts: són, per una banda, petites edificacions, si les comparem amb la mida del parc, però algunes estan mal planificades, no estan ben relacionades. Hi trobem edificacions de gran interès arquitectònic com: la plataforma dels músics, la porta de les botxes, portal d'accés al jardí dels francesos (l'edifici de la Rosaleda va mutilar una part de l'entrada original), totes elles de Martí Sureda, la caseta del rellotge de Ricard Giralt o l'edifici de l'arquitecte Joan Bosch Agustí, que va ser pavelló d'informació l'any 1964. Repartides pel parc hi ha edificacions disperses, com vestuaris, lavabos, transformadors, dipòsits, etc. També hi ha espais ocupats per equipaments públics de diferent tipus, la piscina municipal, l'auditori i el pavelló firal. Degut a aquesta acumulació successiva de necessitats, hi ha un cert desordre que requereix ser planificat amb criteris generals per a potenciar els valors existents a la Devesa.

C. DOCUMENTACIÓ PATRIMONIAL

C.1 DECLARACIÓ JARDÍ ARTÍSTIC. 1943

Núm. 283 BOLETIN OFICIAL DEL ESTADO Página 9809

DECRETO de 27 de septiembre de 1943 por el que se declara Monumento Histórico-Artístico el Puente de San Miguel, de Jaca (Huesca).

En el término municipal de Jaca y lugar denominado «Partida de San Miguel», a un kilómetro de la ciudad, existe un monumental y hermoso puente de traza típicamente medieval, que salva el río Aragón. Se halla situado en la ruta internacional de peregrinación a Santiago de Compostela, sirviendo por tanto de acceso a los peregrinos que, procedentes del otro lado de los Pirineos, llegaban antiguamente a España, atravesando el Monasterio de Santa-Corta, en la frontera hispano-francesa. En la actualidad pone en comunicación los valles de la Canal de Jaca, Situés y Alta. Presenta el Puente de San Miguel rampa acusadísima en la calzada por la parte de Jaca y gastante más suave por el otro lado, consecuencia del gran desnivel que ha de vencer de una a otra orilla. Tiene noventa y seis metros de largo y lo forman tres arcos apuntados de dimensiones notablemente diferentes.

La importancia histórica de este puente, así como el gran valor como muestra de la arquitectura civil de la época, reclaman su conservación sin reformas que pudieran modificar su aspecto.

En consecuencia, vistos los informes de la Real Academia de Bellas Artes y de la Comisaría General del Servicio de Defensa del Patrimonio Artístico Nacional, a propuesta del Ministro de Educación Nacional y previa deliberación del Consejo de Ministros,

DISPONGO:

Artículo primero.—Se declara Monumento Histórico-Artístico el Puente de San Miguel, de Jaca (Huesca).

Artículo segundo.—El citado Puente queda bajo la tutela del Estado, ejercida por el Ministerio de Educación Nacional.

Así lo dispongo por el presente Decreto, dado en Madrid a veintisiete de septiembre de mil novecientos cuarenta y tres.

FRANCISCO FRANCO

El Ministro de Educación Nacional,
JOSE IBAÑEZ MARTIN

DECRETO de 27 de septiembre de 1943 por el que se declara Jardín Artístico el Parque de Gerona, llamado «La Dehesa».

Los amplios jardines conocidos con el nombre de La Dehesa, en Gerona, constituyen uno de los más atractivos naturales, enriquecidos por la mano del hombre, que posee aquella provincia. A principios del siglo XIX se construyó el llamado hoy jardín antiguo, y posteriormente otro segundo, y ya dentro del actual se realizó la unión de ambos, añadiéndoseles la avenida de plátanos que los separaba y formando de este modo el espléndido conjunto que se extiende entre los cauces de los ríos Ter y Güell.

Tiene este lugar deleitoso, amplios paseos rodeados de un canal artificial de agua; plazas a lo largo y ancho del parque; una plataforma romántica de piedra utilizada para conciertos y espectáculos; las más variadas especies arbóreas y florales, y monumentos evocadores de insignes gerundenses como el músico Julio Garreta y el escultor Fidel Aguilar. El todo, majestuoso y bellísimo, impresiona y cautiva.

En consecuencia, vistos los informes de la Real Academia de Bellas Artes de San Fernando y de la Comisaría General del Servicio de Defensa del Patrimonio Artístico Nacional, a propuesta del Ministro de Educación Nacional y previa deliberación del Consejo de Ministros,

DISPONGO:

Artículo primero.—Se declara Jardín Artístico el Parque de Gerona llamado «La Dehesa».

Artículo segundo.—El citado jardín queda bajo la tutela del Estado, ejercida por el Ministerio de Educación Nacional y al amparo de la Ley del Tesoro Artístico y del Decreto de treinta y uno de julio de mil novecientos cuarenta y uno.

¡Así lo dispongo por el presente Decreto, dado en Madrid a veintisiete de septiembre de mil novecientos cuarenta y tres,

FRANCISCO FRANCO

El Ministro de Educación Nacional,
JOSE IBAÑEZ MARTIN

DECRETO de 27 de septiembre de 1943 por el que se declara Monumento Histórico-Artístico la Torre de Ercilla, en Bermeo (Vizcaya).

La Torre de Ercilla, en Bermeo (Vizcaya), típica fortaleza señorial y solar de origen del ilustre poeta épico don Alfonso de Ercilla, es una construcción cuyo conjunto sobrio y fuerte se destaca sobre el pintoresco caserío bermeano. Consta de tres plantas, con cuatro huecos la baja y iguales la segunda y tercera. Tres de sus cuatro puertas son un tanto ojivaladas y la última ligeramente apuntada con dintel y tímpano de sillarejo.

Se trata de una fortaleza urbana de verdadera rareza, digna por su belleza de que se la conserve y atienda, y todavía más la avalora el hecho de evocar la figura del gran poeta autor de «La Araucana».

En consideración a lo expuesto, vistos los informes de la Real Academia de Bellas Artes de San Fernando y de la Comisaría General del Servicio de Defensa del Patrimonio Artístico Nacional, a propuesta del Ministro de Educación Nacional y previa deliberación del Consejo de Ministros,

DISPONGO:

Artículo primero.—Se declara Monumento Histórico-Artístico la Torre de Ercilla, en Bermeo (Vizcaya).

Artículo segundo.—La citada Torre queda bajo la tutela del Estado, ejercida por el Ministerio de Edu-

Còpia de la pàgina del BOE en què es va decretar jardí artístic al parc de la Devesa.

L'any 1943, el parc de la Devesa va ser declarat jardí artístic. Va ser publicat al BOE número 283 i deia el següent:

"Decreto de 27 de septiembre de 1943 por el que se declara Jardín Artístico el Parque de Gerona, llamado 'La Dehesa'.

Los amplios jardines conocidos con el nombre de 'La Dehesa', en Gerona, constituyen uno de los más bellos atractivos naturales, enriquecidos por la mano del hombre, que posee aquella provincia. A principios del siglo XIX se construyó el llamado hoy jardín antiguo, y posteriormente otro segundo, y ya dentro del siglo actual se realizó la unión de ambos, añadiéndoseles la avenida de plátanos que los separaba y formando de este modo el espléndido conjunto que se extiende entre los cauces de los ríos Ter y Güell.

Tiene este lugar deleitoso, amplios paseos rodeados de un canal artificial de agua; plazas a lo largo y ancho del parque; una plataforma romántica de piedra utilizada para conciertos y espectáculos; las más variadas especies arbóreas y florales, y monumentos evocadores de insignes gerundenses como el músico Julio Garreta y el escultor Fidel Aguilar. El todo, majestuoso y bellísimo, impresiona y cautiva.

En consecuencia, vistos los informes de la Real Academia de Bellas Artes de San Fernando y de la Comisaría General del Servicio de Defensa del Patrimonio Artístico Nacional, a propuesta del Ministro de Educación Nacional y previa deliberación del Consejo de Ministros,

DISPONGO:

Articulo primero: Se declara Jardín Artístico el Parque de Gerona llamado "La Dehesa".

Artículo segundo: El citado jardín queda bajo la tutela del Estado ejercida por el Ministro de Educación Nacional y al amparo de la Ley del Tesoro Artístico y del Decreto de treinta y uno de julio de mil novecientos cuarenta y uno.

Así lo dispongo..."

Departament de Cultura de la Generalitat de Catalunya

SERVEI DEL PATRIMONI ARQUITECTÒNIC

EDIFICIS
ELEMENTS URBA
Nº 236

DENOMINACIÓ: (1) DEVESA

TIPOLOGIA: (2)

COMARCA: (3) EL GIRONÈS

MUNICIPI: (4) GIRONA

LOCALITZACIÓ GEOGRÀFICA: (5)

CARRER I PLAÇA (6) Devesa-Ter-N-II

BARRI/LLOC: (7) Devesa-Figuerola

ACCÉS: FÀCIL X V.T.T. ☐ DIFÍCIL ☐ (8)

ÈPOCA (ÈPOQUES) (9) S. XVIII - XIX

ESTIL: (10) Romàntic

AUTOR: (11)

ESTAT CONSERVACIÓ (12)
EDIFICI / ELEMENT
ESTRUCTURES PORTANTS: FAÇANA:
FORJATS: INTERIOR:
COBERTES: HUMITATS o ALTRES:

ENTORN
IMMEDIAT: Mitjà
PROPER: Mitjà

MATERIALS (13)
MURS:
COBERTES:

UTILITZACIÓ (14)
ORIGINAL: Jardins, parc
ACTUAL: " "
CONVENIENT: " "

CROQUIS EMPLAÇAMENT: (15)

ELEMENTS D'IDENTIFICACIÓ GRAFICA I FOTOGRÀFICA: (16)

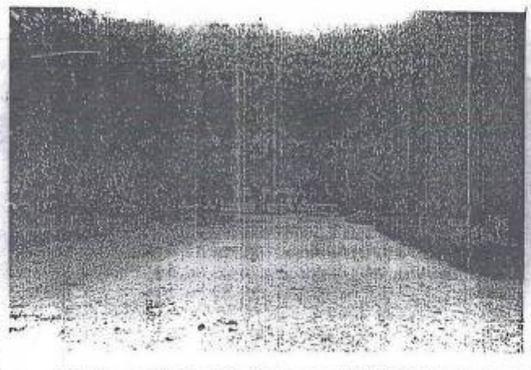

PROTECCIÓ EXISTENT: (17) C leg Pla General. Declaració Monument JARDI ARTISTIC

FITXA FETA PER: (19) D. Casahovas (arq.)

DATA: IX-88

Parc urbà que conforma una massa vegetal de gran extensió que limita la ciutat per la seva banda nord-oest. Bàsicament està formada per una extensa plantació geometricamenó ordenada de plàtans que amb els anys han pres una alçada considerable, que els significa i caracteritza. Hi ha diferents espais qualificats com series: els jardins francesos, el passeig Central i l'antic Camup de Mart, avui ocupat per instalacions esportives.

PLÀNOLS

Cartografia Antiga. Reproduccions. Arxiu Històric Col.legi d'Arquitectes. Girona.

NOTES HISTÒRIQUES: (22)

Les noticies més antigues que es tenen de la Devesa es remonten al segle XV quan el rei Alfons V feu donació a la ciutat d'uns terrenys situats a la vora del riu Ter, sotmesos freqüenment a inundacions. Posteriorment en el segle XVIII ja hi ha constància de l'existència de plantació d'arbres, en el llibre de Francisco Zamora. On l'any 1811 es van plantar 300 pollancres i poc després es va arranjar l'actual passeig central. L'any 1850 es va fer una segona plantació important de plàtans. La porta d'accés al recinte es de l'any 1898 i es d'obra de l'arquitecte Martí Sureda i Vila, en aquest mateix any es va definir el seu perimetre actual.

FOTOGRAFIES

Arxiu Municipal d'Imatges.

AUTOR (si és conegut, breu semblança): (23)

ALTRES

-Pla Especial de la Devesa. Ajuntament de la ciutat de Girona.

BIBLIOGRAFIA: (24)

Narcis Jordi Aragó: "La Devesa Paradís Perdut". Edit. Gòtnia. 1980.
"Guia d'Arquitectura de Girona". Col.legi d'Arquitectes. Girona. 1980.
Narcís Motjé: "Estudio Dossier sobre la Devesa de Girona". Col.legis Professionals de Girona. 1976.

NOTES COMPLEMENTÀRIES: (27)

RÈGIM JURÍDIC (propietat, arrendament, etc.): (25)

Parc Municipal.

C.3 FITXES DEL CATÀLEG DEL PATRIMONI HISTÒRICO-ARTÍSTIC DEL PLA ESPECIAL DE CONSERVACIÓ DEL PATRIMONI DE GIRONA. 1995

El Pla especial de protecció del patrimoni de l'Ajuntament, actualment està incorporat al Pla general vigent. Les següents fitxes del Catàleg determinen les característiques més rellevants i els nivells d'intervenció del parc:

1. G-15. La Devesa
2. G-14. Els Jardins Francesos
3. I-4. Porta de les Botxes
4. I-5. Temple dels Músics
5. Q-19. Portal d'accés al parc de la Devesa
6. Q-20. Caseta del Rellotge
7. Q-21. Pavelló d'Informació
8. V-31. Castanyer d'Índies 1
9. V-32. Castanyer d'Índies 2
10. V-33. Tuliper de la Devesa
11. V-34. Magnòlia

1. G-15 La Devesa

Ajuntament de Girona

CATÀLEG DEL PATRIMONI HISTÒRICO-ARTÍSTIC

Generalitat de Catalunya
Departament de Política Territorial i Obres Públiques
Comissió d'Urbanisme de Girona

La Devesa **G-15**

LOCALITZACIÓ:
Parc Municipal de La Devesa

BARRI:
Mercadal-Devesa

ANY O ÈPOCA:
Del segle XVII al XIX

AUTOR:

PROPIETAT:
Ajuntament de Girona

REFERÈNCIA CADASTRAL:
50869

DESCRIPCIÓ URBANÍSTICA :
RÈGIM DEL SÒL :
S.U / 4
PLANEJAMENT:
P.G.O.U. / P.E. de La Devesa
REGIM D'USOS:
Parc
EDIFICABILITAT:
-
PROTECCIÓ:
Fitxa patrimoni núm. 236 / Jardí Artistic Declarat D. 27-9-1943 BOE 10-19-43

DESCRIPCIÓ GENERAL:
Parc urbà.
TIPOLOGIA:
-
ESTRUCTURA:
-
COBERTA:
-
ÚS ACTUAL:
Parc.
ESTAT CONSERVACIÓ:
Mitjà.

DESCRIPCIÓ ESPECÍFICA:
El parc està situat a la zona N.O. de la ciutat, entre els rius Güell, Onyar i Ter. Té una extensió propera a les 40 ha. i està format per una arbreda de plàtans, ordenadament disposats, a l'interior del qual es troben grans espais lliures : els Jardins Francesos, el Passeig Central i l'antic Camp de Mart.
L'origen de La Devesa tal com ara la coneixem cal situar-lo entre 1856 i 1862, durant el mandat de l'alcalde Marià Hernàndez. Tot i així les primeres noticies daten del segle XV, quan Alfons V dona a la ciutat uns terrenys sorrencs a la vora del riu Ter. A finals del segle XVII F. de Zamora ja parla d'un passeig arbrat. Un ofici de 1796 enviat pel Comandant General del Principat a l'ajuntament es refereix a una petició d'aquest per tal que fossin replantats els 10.000 arbres talats per a "poner la plaza en estado de defensa en la última guerra". Els primers plàtans foren plantats el 1837 en nombre de 840. Entre 1842 i 1857 es fa una segona plantació important de plàtans (17.000), i s'amplien els Jardins Francesos. El 1898 resta definit el seu perímetre actual. L'aiguat de 1940 la va malmetre considerablement. A partir de la Guerra Civil, el parc s'anà deteriorant a causa de la introducció d'elements arquitectònics aliens, de la privatització d'alguns sectors i, sobretot, de la proximitat de dos dels accessos principals a la ciutat, que l'han desvinculat d'aquesta. Actualment amb el seu Pla Especial es preten recuperar-la per la ciutat.

VALORACIÓ:
Es tracta d'un dels jardins públics més singulars de Catalunya i ha estat partícip de la història de la ciutat al llarg de quatre segles, malgrat la relativa indiferència dels seus habitants. Per això té valor monumental com a paisatge urbà. Alguns dels seus elements estan tractats en altres fitxes del catàleg.

Ajuntament de Girona

CATÀLEG DEL PATRIMONI HISTÒRICO-ARTÍSTIC

La Devesa **G-15**

LOCALITZACIÓ: Parc Municipal de La Devesa

BARRI: Mercadal-Devesa

ANY O ÈPOCA: Del segle XVII al XIX

AUTOR:

PROPIETAT: Ajuntament de Girona

REFERÈNCIA CADASTRAL: 50869

FOTOGRAFIES:

Ajuntament de Girona

CATÀLEG DEL PATRIMONI HISTÒRICO-ARTÍSTIC

La Devesa **G-15**

LOCALITZACIÓ: Parc Municipal de La Devesa

BARRI: Mercadal-Devesa

ANY O ÈPOCA: Del segle XVII al XIX

AUTOR:

PROPIETAT: Ajuntament de Girona

REFERÈNCIA CADASTRAL: 50869

PLÀNOL SITUACIÓ:

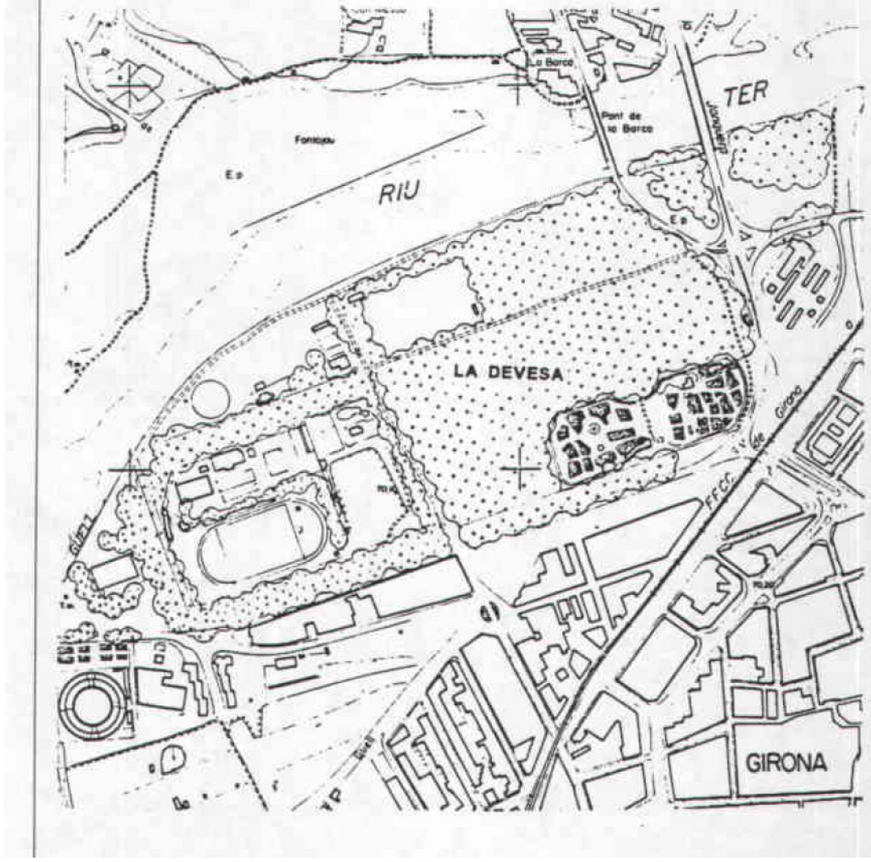

Ajuntament de Girona

PLA ESPECIAL DE PROTECCIÓ DEL PATRIMONI

La Devesa **G-15**

LOCALITZACIÓ: Parc Municipal de La Devesa

BARRI: Mercadal-Devesa

ANY O ÈPOCA: Del segle XVII al XIX

AUTOR:

PROPIETAT: Ajuntament de Girona

REFERÈNCIA CADASTRAL: 50869

Categoria d'intervenció : R

NIVELLS DE PROTECCIÓ:

EDIFICACIÓ:

ESPAI LLIURE: D

No es permet cap actuació que alteri la seva configuració general, ni alterar les caracteristiques de la seva urbanització. Es permet la substitució dels elements vegetals per individus de la mateixa espècie en cas del seu deteriorament.

ESPAI EDIFICABLE:

ENTORN:

2. G-14. Els Jardins Francesos

Ajuntament de Girona

CATÀLEG DEL PATRIMONI HISTÒRICO-ARTÍSTIC

Els Jardins Francesos **G-14**

LOCALITZACIÓ: Parc Municipal de La Devesa

BARRI: Mercadal-Devesa

ANY O ÈPOCA: Anteriors a 1882

AUTOR:

PROPIETAT: Ajuntament de Girona

REFERÈNCIA CADASTRAL: 50869

DESCRIPCIÓ URBANÍSTICA :

RÈGIM DEL SÒL : S.U. / 4

PLANEJAMENT: P.E. de La Devesa

REGIM D'USOS: Parc

EDIFICABILITAT: -

PROTECCIÓ: Fitxa patrimoni núm. 246

DESCRIPCIÓ GENERAL: **Jardins romàntics.**

TIPOLOGIA: -

ESTRUCTURA: -

COBERTA: -

ÚS ACTUAL: Jardins.

ESTAT CONSERVACIÓ: Bo.

DESCRIPCIÓ ESPECÍFICA:

Jardins situats a la part sud-est del Parc de La Devesa. Està dividit per un eix central de plàtans, esporgats en forma de paraigua, situat entre l'entrada des del passeig central del parc i la Porta de les Boxes. Els jardins es desenvolupen a cada costat d'aquest eix de plàtans. La part de ponent és un jardí a la francesa amb parterres de flors i gespa, arbusts, arbres i un brollador d'estil romàntic, projectat per M. Sureda el 1865. Entre els arbres hi ha un castanyer d'indies de dimensions considerables. La part de llevant, amb jocs infantils, és més informal i amb menys vegetació. Tot el jardí està separat per un rec del passeig de La Devesa i l'antiga N-II.

El 1820 l'enguinyer P. Artigues ja en parlava. Inicialment sols existia la part de llevant. El 1827 va quedar malmès amb la riada. El 1859 va tenir lloc la reforma general de La Devesa. El 1890 es va crear la part de ponent en una zona abandonada, formant finalment el 1898, amb la construcció de la porta d'entrada, un sol jardí. En el seu interior hi ha quatre escultures. Un monument a Fidel Aguilar de 1930 que consisteix en una còpia lliure de la seva talla "La Noia de les Trenes" feta per F. Comas. "A Walt Disney" de N. Carmaniu de 1971. "A Juli Garreta" de J. Carrera de 1930. "La Noia" de J. Dalmau de 1978.

VALORACIÓ:

La seva història va lligada des de sempre a la de La Devesa. Malgrat la seva petita dimensió són un magnífic exemple de jardí romàntic.

Ajuntament de Girona

CATÀLEG DEL PATRIMONI HISTÒRICO-ARTÍSTIC

Els Jardins Francesos	G-14

LOCALITZACIÓ: Parc Municipal de La Devesa	BARRI: Mercadal-Devesa
ANY O ÈPOCA: Anteriors a 1882	AUTOR:
PROPIETAT: Ajuntament de Girona	REFERÈNCIA CADASTRAL: 50869

FOTOGRAFIES:

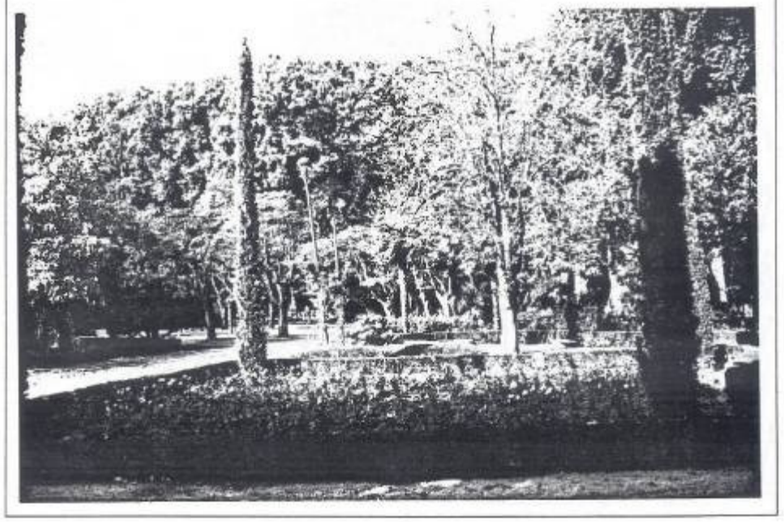

Ajuntament de Girona

CATÀLEG DEL PATRIMONI HISTÒRICO-ARTÍSTIC

Els Jardins Francesos	G-14

LOCALITZACIÓ: Parc Municipal de La Devesa	BARRI: Mercadal-Devesa
ANY O ÈPOCA: Anteriors a 1882	AUTOR:
PROPIETAT: Ajuntament de Girona	REFERÈNCIA CADASTRAL: 50869

PLÀNOL SITUACIÓ:

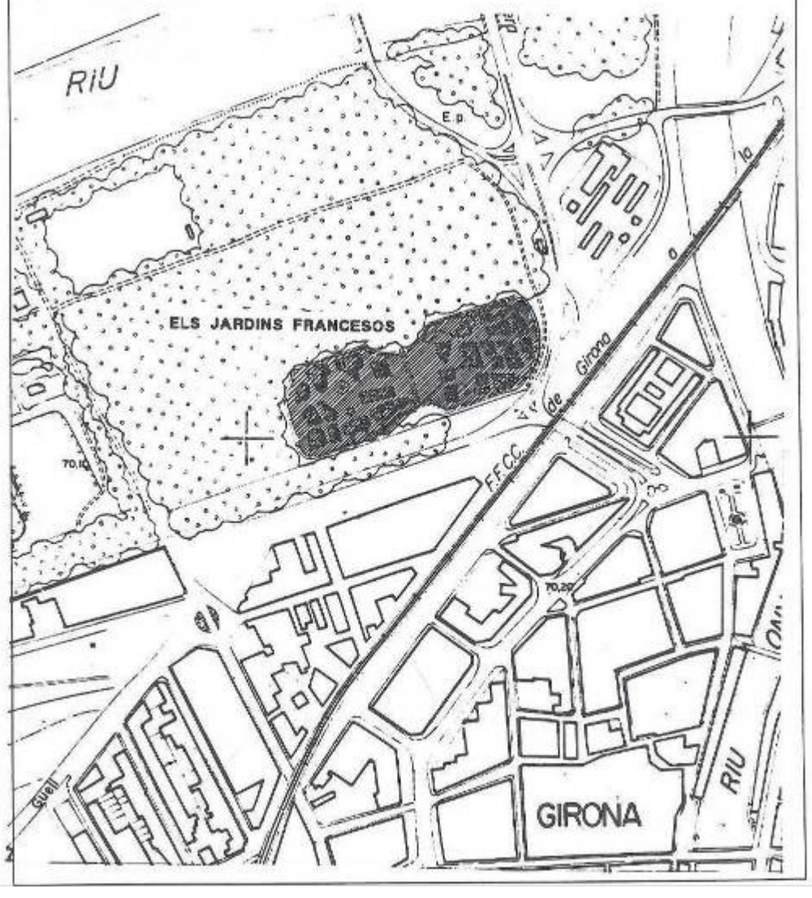

Ajuntament de Girona

PLA ESPECIAL DE PROTECCIÓ DEL PATRIMONI

Els Jardins Francesos — G-14

LOCALITZACIÓ: Parc Municipal de La Devesa

BARRI: Mercadal-Devesa

ANY O ÈPOCA: Anteriors a 1882

AUTOR:

PROPIETAT: Ajuntament de Girona

REFERÈNCIA CADASTRAL: 50869

Categoria d'intervenció : R

NIVELLS DE PROTECCIÓ:

EDIFICACIÓ:

ESPAI LLIURE: D

No es permet cap actuació que alteri la seva configuració general, ni alterar les característiques de la seva urbanització. Es permet la substitució dels elements vegetals per individus de la mateixa espècie en cas del seu deteriorament. El mobiliari urbà ha de mantenir el caràcter romàntic del jardí.

ESPAI EDIFICABLE:

ENTORN:

3. I-4. Porta de les Botxes

Porta de les Boxes — I- 4

LOCALITZACIÓ: Parc Municipal de La Devesa

BARRI: Devesa-Figuerola

ANY O ÈPOCA : 1890 aprox.

AUTOR: Martí Sureda i Vila ?

PROPIETAT: Ajuntament de Girona

ESTAT DE CONSERVACIÓ: Bo.
PROTECCIÓ:

DESCRIPCIÓ ESPECÍFICA:

Aquesta porta obre Els Jardins Francesos cap a la part est de La Devesa. Està enfrontada amb la Porta dels Jardins i al extrem de l'eix N-S. La formen dues pèrgoles amb el portal de forja entremig. Les pèrgoles estan composades per dos pilars de totxo, embigada de formigó i una reixa forjada entre els pilars.

4. I-5. Temple dels Músics

Generalitat de Catalunya
Departament d'Obres Públiques
i Obres Públiques
Comissió d'Urbanisme

Temple dels Músics — I- 5

LOCALITZACIÓ: Parc Municipal de La Devesa

BARRI: Devesa-Figuerola

ANY O ÈPOCA : 1898

AUTOR: Martí Sureda i Vila

PROPIETAT: Ajuntament de Girona

ESTAT DE CONSERVACIÓ: Bo.
PROTECCIÓ: Fitxa patrimoni núm. 247

DESCRIPCIÓ ESPECÍFICA:

Plataforma de gust romàntic per a concerts, situada sobre el canal d'aigua que limita i recorre el perímetre dels Jardins Francesos. La plataforma enllaça directament amb el passeig central de La Devesa. Presenta un paviment de lloses de pedra de Girona i un muret perimetral del mateix material. A les cantonades, i emmarcant l'accés, hi ha boles de pedra damunt un basament piramidal.

5. Q-19. Portal d'accés al parc de la Devesa

Portal d'Accés al Parc de La Devesa — Q-19

LOCALITZACIÓ: Parc Municipal de La Devesa	BARRI: Mercadal-Devesa
ANY O ÈPOCA: 1898	AUTOR: Sureda i Vila , Martí
PROPIETAT: Ajuntament de Girona	REFERÈNCIA CADASTRAL: 50869

DESCRIPCIÓ URBANÍSTICA :

RÈGIM DEL SÒL :
S.U. / 4

PLANEJAMENT:
P.P.E. de La Devesa

REGIM D'USOS:
Parc

EDIFICABILITAT:
-

PROTECCIÓ:
Fitxa patrimoni núm. 248

DESCRIPCIÓ GENERAL:
Portal amb pavellons laterals.

TIPOLOGIA:
P.B.

ESTRUCTURA:
Murs de maó.

COBERTA:
Teula àrab a quatre vessants.

ÚS ACTUAL:
Magatzem.

ESTAT CONSERVACIÓ:
Bo.

DESCRIPCIÓ ESPECÍFICA:

Conjunt format, inicialment, per dos pavellons de planta rectangular amb el portal al mig. Actualment sols resta aquest i el pavelló de la dreta. L'exterior d'aquest presenta les parets arrebossades, amb diferents refosos i ornamentacions del mateix material d'acabat. La coberta és amb embigats de fusta i teula àrab. Les pilastres de la porta central presenten decoracions de majòlica de color blau. El portal té un interessant treball de forja.

L'any 1898 es defini l'actual perimetre de La Devesa i es construí aquest conjunt que inicialment servien com a bar i quiosc. L'any 1963 fou enderrocat el de l'esquerra i substituït per l'actual restaurant "La Rosaleda".

VALORACIÓ:

Malgrat la reforma de l'any 1963 encara manté el seu encant i segueix realitzant la seva tasca perfectament. És de lamentar el color utilitzat per rehabilitar el restaurant "La Rosaleda".

Ajuntament de Girona

PLA ESPECIAL DE PROTECCIÓ DEL PATRIMONI

Portal d'Accés al Parc de La Devesa — Q-19

LOCALITZACIÓ: Parc Municipal de La Devesa	BARRI: Mercadal-Devesa
ANY O ÈPOCA: 1898	AUTOR: Sureda i Vila , Martí
PROPIETAT: Ajuntament de Girona	REFERÈNCIA CADASTRAL: 50869

Categoria d'intervenció : RT

NIVELLS DE PROTECCIÓ:

EDIFICACIÓ: B

S'ha de mantenir la volumetria

A totes les façanes s'ha de mantenir la geometria, els elements sortints, la forma i dimensions de les obertures i els materials. A la coberta s'ha de mantenir els materials i la geometria. El cromatisme ha de seguir les directrius marcades a l'article 63 del Pla Especial del Barri Vell.

ESPAI LLIURE:

ESPAI EDIFICABLE:

ENTORN: H

L'altre edifici que completa el portal, ha de tractar-se amb colors propis del Moviment Modern.

6. Q-20. Caseta del Rellotge

Ajuntament de Girona

CATÀLEG DEL PATRIMONI HISTÒRICO-ARTÍSTIC

Caseta del Rellotge — Q-20

LOCALITZACIÓ: Parc Municipal de La Devesa

BARRI: Mercadal-Devesa

ANY O ÈPOCA: 1926

AUTOR: Giralt i Casadesús, Ricard

PROPIETAT: Ajuntament de Girona

REFERÈNCIA CADASTRAL: 50869

DESCRIPCIÓ URBANÍSTICA :

RÈGIM DEL SÒL : S.U. / 4

PLANEJAMENT: P.P.E. de La Devesa

REGIM D'USOS: Parc

EDIFICABILITAT: -

PROTECCIÓ:

DESCRIPCIÓ GENERAL:

Petit pavelló del parc de La Devesa.

TIPOLOGIA: P.B.

ESTRUCTURA: Murs de maó.

COBERTA: Teula àrab a quatre vessants.

ÚS ACTUAL: Lavabos.

ESTAT CONSERVACIÓ: Bo.

DESCRIPCIÓ ESPECÍFICA:

Petit pavelló de planta quadrada amb la coberta a quatre vessants. Al centre té una petita torre de planta quadrada, la coberta d'escates ceràmiques vitrificades de color verd i un rellotge a cada costat. L'edifici conté els lavabos del parc, amb una entrada per cada costat i finestres de vidre emmotllat. La façana és de color crema. La coberta té un ràfec amb biguetes.

VALORACIÓ:

El seu color i tamany s'avenen amb els Jardins Francesos que li fan de teló de fons. Dona un correcte final al passeig central de La Devesa.

Ajuntament de Girona

PLA ESPECIAL DE PROTECCIÓ DEL PATRIMONI

Caseta del Rellotge — Q-20

LOCALITZACIÓ: Parc Municipal de La Devesa

BARRI: Mercadal-Devesa

ANY O ÈPOCA: 1926

AUTOR: Giralt i Casadesús, Ricard

PROPIETAT: Ajuntament de Girona

REFERÈNCIA CADASTRAL: 50869

Categoria d'intervenció : RT

NIVELLS DE PROTECCIÓ:

EDIFICACIÓ: B

S'ha de mantenir la volumetria.
A les cobertes s'ha de mantenir els materials i la geometria. El cromatisme ha de seguir els colors propis del Moviment Modern.

ESPAI LLIURE:

ESPAI EDIFICABLE:

ENTORN:

Ajuntament de Girona

CATÀLEG DEL PATRIMONI HISTÒRICO-ARTÍSTIC

Pavelló d'Informació — Q-21

LOCALITZACIÓ: Parc Municipal de La Devesa

BARRI: Mercadal-Devesa

ANY O ÈPOCA: 1964

AUTOR: Bosch i Agustí, Joan

PROPIETAT: Ajuntament de Girona

REFERÈNCIA CADASTRAL: 50869/04

DESCRIPCIÓ URBANÍSTICA :

RÈGIM DEL SÒL :
S.U. / 4

PLANEJAMENT:
P.G.O.U. / P.E. de La Devesa

REGIM D'USOS:
Parc.

EDIFICABILITAT:

PROTECCIÓ:
Fitxa patrimoni núm. 424

DESCRIPCIÓ GENERAL:
Pavelló aïllat dins el Parc de La Devesa.

TIPOLOGIA:
P.B.

ESTRUCTURA:
Pilars metàl.lics.

COBERTA:
Volta de pla.

ÚS ACTUAL:
Serveis municipals.

ESTAT CONSERVACIÓ:
Molt bo.

DESCRIPCIÓ ESPECÍFICA:

Edifici de planta lliure de forma rectangular i formada per una malla regular de pilars metàl.lics. Són 12 mòduls amb coberta de volta de plà de quatre punts. L'accés es produeix a través d'un porxo idèntic als mòduls esmentats i situat en un extrem. L'exterior presenta una part massissa de rajoles ceràmiques, la més propera a La Devesa, i una altra més transparent pel costat de la carretera. La llibertat de la planta permet que un dels arbres del Parc entri a formar part de la planta. Els serveis tècnics municipals l'han rehabilitat recentment per donar cabuda als despatxos dels clubs de petanca i botxes, i locals de reunió i trobada de l'Aula de Natura de l'Ajuntament de Girona.

VALORACIÓ:

Representa, a Girona, un aspecte de l'arquitectura moderna dels anys 60 poc vist : el "brutalisme" i la utilització dels materials tradicionals de manera novedosa. La seva estructura lleugera i el seu tamany harmonitzen amb la monumentalitat de La Devesa que li fa de teló de fons.

Ajuntament de Girona

PLA ESPECIAL DE PROTECCIÓ DEL PATRIMONI

Pavelló d'Informació — Q-21

LOCALITZACIÓ: Parc Municipal de La Devesa

BARRI: Mercadal-Devesa

ANY O ÈPOCA: 1964

AUTOR: Bosch i Agustí, Joan

PROPIETAT: Ajuntament de Girona

REFERÈNCIA CADASTRAL: 50869/04

Categoria d'intervenció : RT

NIVELLS DE PROTECCIÓ:

EDIFICACIÓ: A

S'ha de mantenir la volumetria, la geometria, la forma i dimensions de les obertures, el cromatisme, la textura, els materials i les peces d'ofici (rajoles ceràmiques). La coberta s'ha de mantenir la seva geometria i materials.

A l'interior s'ha de mantenir l'estructura de suport i l'estructura funcional general.

ESPAI LLIURE:

ESPAI EDIFICABLE:

ENTORN: H

La urbanització de l'entorn ha de seguir les directrius marcades per l'edifici i l'època en que va estar realitzat. Aquella no pot ofegar o tapar l'edifici.

8. V-31. Castanyer d'Índies 1

NOM: CASTANYER 1 dels jardins de la DEVESA	**V-31**
ESPÈCIE: *Aesculus hippocastanum*	
NOM COMÚ: Castanyer d'índies	

LOCALITZACIÓ :	**BARRI:**
Parc de la Devesa	Devesa

DATA INFORMACIÓ:	**ESTAT DE CONSERVACIÓ:**
21-03-07	Molt bo.

PROPIETAT:	**RAÓ DE SINGULARITAT:**
Ajuntament de Girona	Arbre de grans dimensions i bon estat en parc urbà

DESCRIPCIÓ ESPECÍFICA:

DIÀMETRE TRONC:	0,66	**EDAT:**	
DIÀMETRE CAPÇADA:	11,80	**ALÇADA:**	18,00
FORMA CAPÇADA:	ovalada	**PERÍMETRE:**	37,00
COORDENADES:	X-485120 Y-4648568	**RÈGIM SÒL:**	**SU** (C1)

DESCRIPCIÓ: Es troba dins els jardins de la Devesa i a l'esquerra de l'accés central en direcció a la plaça Les Botxes. Juntament amb l'altre exemplar que es troba a la dreta de l'accés, constitueix un rar exemplar a la zona.

SITUACIÓ:

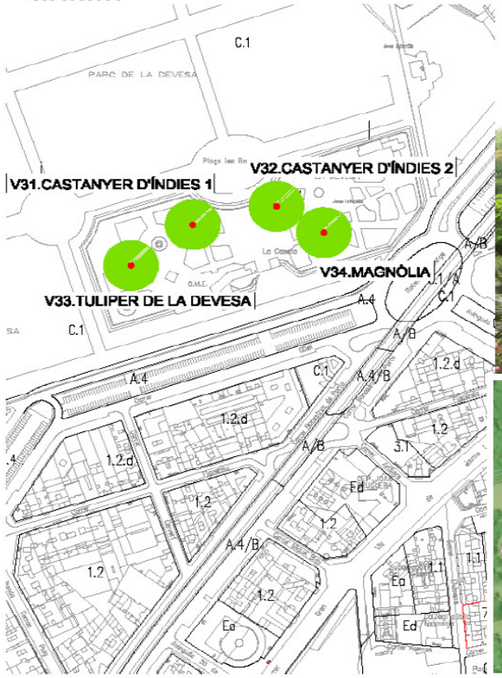

FOTO:

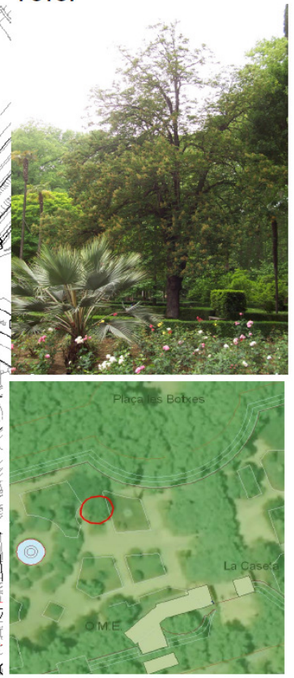

9. V-32. Castanyer d'Índies 2

NOM: CASTANYER 2 dels jardins de la DEVESA	**V-32**
ESPÈCIE: *Aesculus hippocastanum*	
NOM COMÚ: Castanyer d'índies	

LOCALITZACIÓ :	**BARRI:**
Parc de la Devesa	Devesa

DATA INFORMACIÓ:	**ESTAT DE CONSERVACIÓ:**
21-03-07	Molt bo.

PROPIETAT:	**RAÓ DE SINGULARITAT:**
Ajuntament de Girona	Arbre de grans dimensions i bon estat en parc urbà

DESCRIPCIÓ ESPECÍFICA:

DIÀMETRE TRONC:	0,80	**EDAT:**	
DIÀMETRE CAPÇADA:	10,00	**ALÇADA:**	16,00
FORMA CAPÇADA:	ovalada	**PERÍMETRE:**	31,41
COORDENADES:	X-485181 Y-4648580	**RÈGIM SÒL:**	**SU** (C1)

DESCRIPCIÓ: Es troba dins els jardins de la Devesa i a la dreta de l'accés central en direcció a la plaça Les Botxes. Juntament amb l'altre castanyer dels jardins constitueix un rar exemplar a la zona.

SITUACIÓ:

FOTO:

10. V-33. Magnòlia

NOM: MAGNÒLIA dels jardins de la DEVESA — **V-33**

ESPÈCIE: *Magnolia grandiflora*
NOM COMÚ: Magnòlia

LOCALITZACIÓ : Parc de la Devesa
BARRI: Devesa

DATA INFORMACIÓ: 02-05-07
ESTAT DE CONSERVACIÓ: Molt bo.

PROPIETAT: Ajuntament de Girona
RAÓ DE SINGULARITAT: Arbre de grans dimensions i bon estat en parc urbà

DESCRIPCIÓ ESPECÍFICA:

DIÀMETRE TRONC:	0,60	**EDAT:**	
DIÀMETRE CAPÇADA:	10,00	**ALÇADA:**	14,00
FORMA CAPÇADA:	cònica	**PERÍMETRE:**	31,41
COORDENADES:	X-485216 Y-4648562	**RÈGIM SÒL:**	**SU** (C1)

DESCRIPCIÓ: Es troba dins els jardins de la Devesa i és un exemplar de grans dimensions i molt bon estat de conservació.

SITUACIÓ:

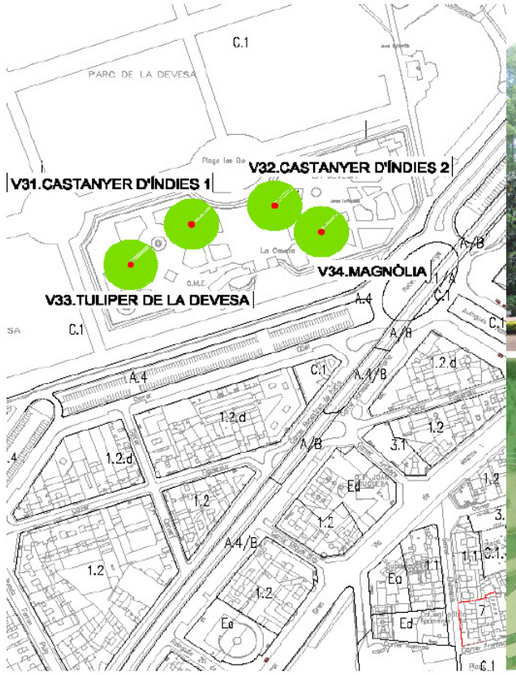

FOTO:

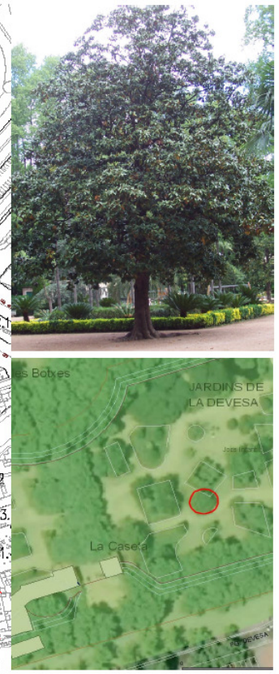

11. V-34. Tuliper de la Devesa

NOM: TULIPER dels jardins de la DEVESA — **V-34**

ESPÈCIE: *Lirodendron tulipifera*
NOM COMÚ: Tuliper de Virgínia

LOCALITZACIÓ : Parc de la Devesa
BARRI: Devesa

DATA INFORMACIÓ: 21-03-07
ESTAT DE CONSERVACIÓ: Molt bo.

PROPIETAT: Ajuntament de Girona
RAÓ DE SINGULARITAT: Arbre de grans dimensions i bon estat en parc urbà

DESCRIPCIÓ ESPECÍFICA:

DIÀMETRE TRONC:	1,36	**EDAT:**	132
DIÀMETRE CAPÇADA:	25,00	**ALÇADA:**	45,00
FORMA CAPÇADA:	ovalada	**PERÍMETRE:**	78,54
COORDENADES:	X-485066 Y-4648527	**RÈGIM SÒL:**	**SU** (C1)

DESCRIPCIÓ: Arbre declarat d'*Interès Local*. Es troba dins els jardins de la Devesa , vora el canal. De la seva reïna se'n fabriquen gomes de mastegar i productes farmacèutics.

SITUACIÓ:

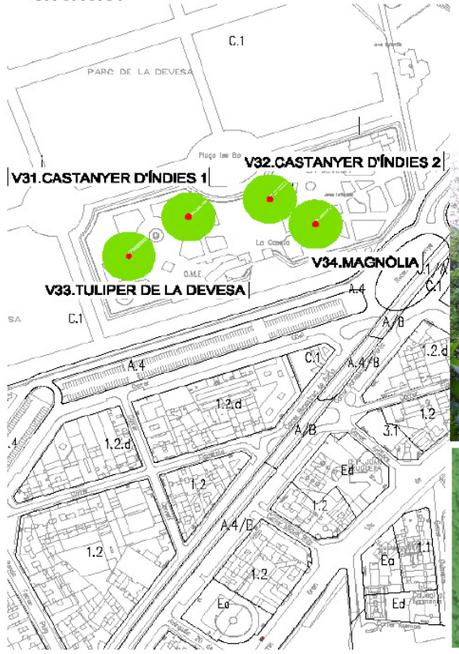

FOTO:

Rosa Cànovas Goller
Desembre 2014

1.2 ESTUDI D' INUNDABILITAT DE LA DEVESA

A. INUNDABILITAT RESPECTE DEL TER 25

B. INUNDABILITAT RESPECTE L'ONYAR 26

C. INUNDABILITAT RESPECTE EL GÜELL 26

D. INUNDABILITAT PER DEFICIÈNCIES DEL DRENATGE 26

A. INUNDABILITAT RESPECTE DEL TER

La inundabilitat de la zona de la Devesa respecte del Ter ha estat estudiada a l'INUNCAT, al Pla d'Espais Fluvials del Baix Ter i en un estudi encarregat per l'Ajuntament de Girona a la Universitat Politècnica de Catalunya.

L'INUNCAT feia una primera aproximació als riscos però la modelització era a una escala regional, 1:50.000 que no permetia el nivell de detall necessari per a poder cartografiar les zones inundables correctament però sí que era útil per a detectar zones amb problemes potencials d'inundabilitat.

El Pla d'Espais Fluvials del Baix Ter sí que es va fer amb cartografia de detall però en la modelització no es va tenir en compte la influència dels ponts, que a la realitat sí que tenen una influència molt important.

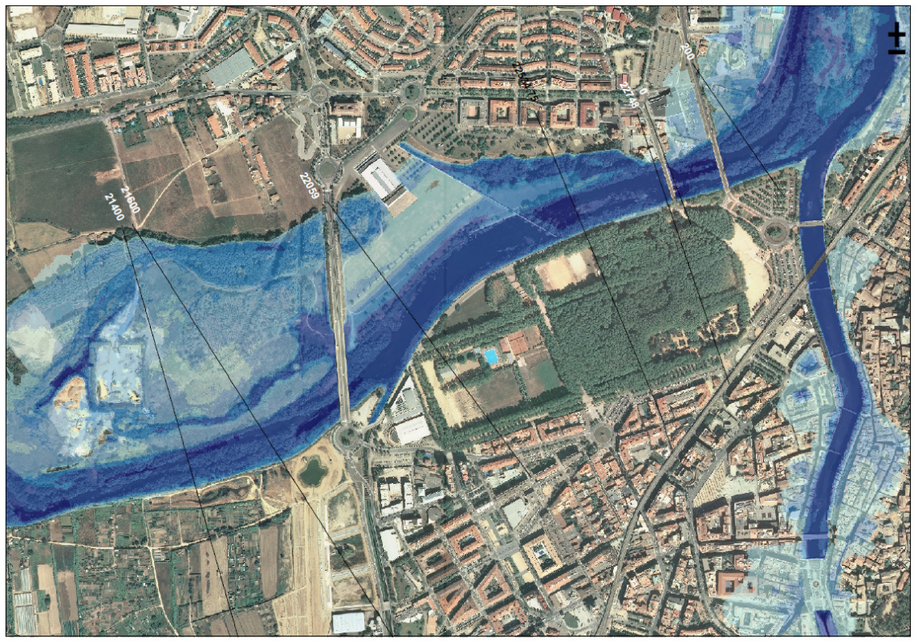

Fig. 1: taca d'inundació obtinguda al PEF del Baix Ter, sense tenir en compte la influència dels ponts

Per aquesta raó l'Ajuntament de Girona va encarregar al Grup d'Investigació en Transport de Sediments (GITS) de l'Escola Tècnica Superior d'Enginyers de Camins,.Canals i Ports de Barcelona (ETSECCPB) de l'Universitat Politècnica de Catalunya (UPC) un estudi de detall incloent la influència dels ponts i revisant els coeficients de rugositat per acostar-los més a la realitat.

En aquest estudi es van obtenir uns calats més elevats aigües amunt del pont de la Barca i més baixos aigües avall, confirmant que el pont de la Barca provoca un cert remansament aigües amunt. Aquests nivells més elevats aigües amunt provocarien un desbordament a la part immediatament aigües amunt del pont de la Barca per a l'avinguda de període de retorn de 500 anys.

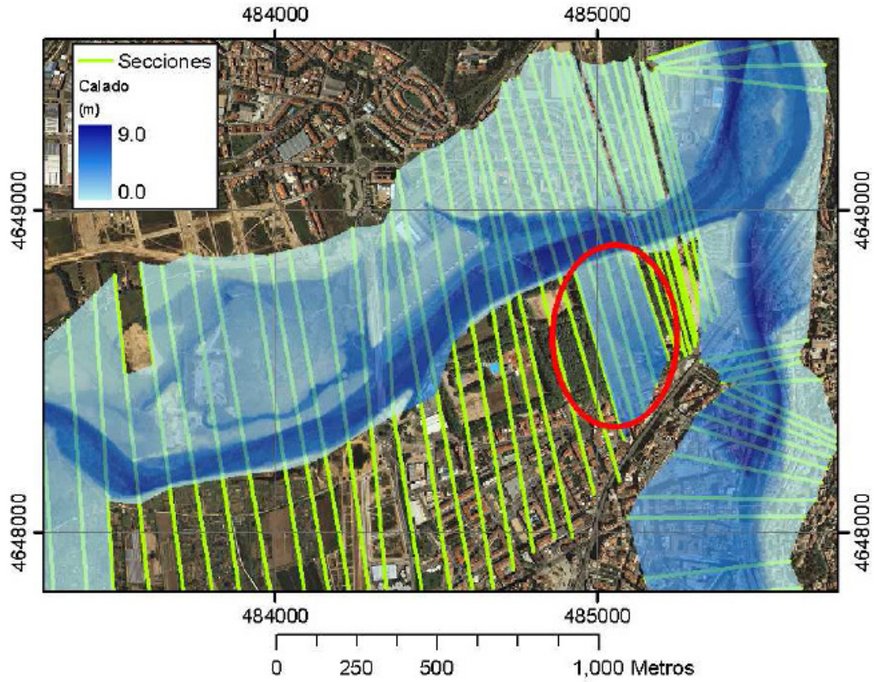

Fig. 2 taca d'inundació obtinguda a l'estudi de l'UPC tenint en compte els ponts

A efectes pràctics, la cota de coronació del mur de protecció del vial perimetral és només uns pocs centímetres superior al nivell màxim esperable per a la làmina d'aigua en una avinguda de 500 anys de període de retorn (a excepció dels darrers metres de mur, on la cota de coronació és inferior), de manera que una eventual retirada d'aquest mur hauria de contemplar substituir-lo per algun altre element que oferís una protecció equivalent.

El reglament de la llei d'urbanisme 305/2006 estableix en el seu article 6 els usos permesos en funció del grau d'inundació:

-Zones fluvials (inundabilitat amb període de retorn inferior als 10 anys): no s'hi permet cap ús.

-Zones de sistema hídric (inundabilitat amb període de retorn superior als 10 anys i inferior als 100 anys): no es permeten noves edificacions o construccions ni usos o activitats que suposin una modificació del perfil del terreny que pugui obstaculitzar o alterar el règim de corrents en cas d'avinguda.

-Zona inundable (inundabilitat amb període de retorn superior als 100 anys i inferior als 500 anys): no s'hi pot admetre l'acampada en cap cas ni cap tipus d'edificació si es produeix inundació greu. Sí que hi són admeses edificacions de tipus industrial o d'emmagatzematge si la inundació és moderada.

Els usos que té el parc de la Devesa són fonamentalment compatibles amb la zona de sistema hídric: parcs, jardins, zones esportives (a excepció de les edificacions de la zona esportiva). Per aquesta raó sí que seria factible el trasllat de la protecció que actualment representa el mur del vial perimetral (i el propi vial perimetral) a alguna altra zona, sempre i quan es garantís la protecció en cas d'inundació a les edificacions existents (Auditori, zona esportiva i habitatges del passeig de la Devesa).

B. INUNDABILITAT RESPECTE L'ONYAR

Tot i estar més allunyat de la Devesa que el Ter, l'Onyar constitueix un risc real d'inundabilitat de la Devesa donat que l'endegament del marge esquerre de l'Onyar té una capacitat a diversos punts inferior als 200 anys de període de retorn. Un cop l'aigua desborda l'endegament del marge esquerre de l'Onyar a partir de plaça Catalunya, la inundació avança fins a la Devesa on el vial perimetral no li permet accedir al Ter, inundant-se la Devesa i essent el desguàs existent el factor limitant per al seu buidatge. La Universitat Politècnica de Catalunya ha elaborat una modelització detallada del riu Onyar a Girona on no només s'estudia la capacitat dels ponts i de l'endegament sinó també de com es propaguen les avingudes i com evolucionen els desbordaments. Els resultats preliminars indiquen que en la situació actual és molt més factible la inundació de la Devesa per part de l'Onyar que pas pel Ter i que el vial perimetral agreuja aquest risc en fer de presa que no permet que l'avinguda accedeixi al Ter.

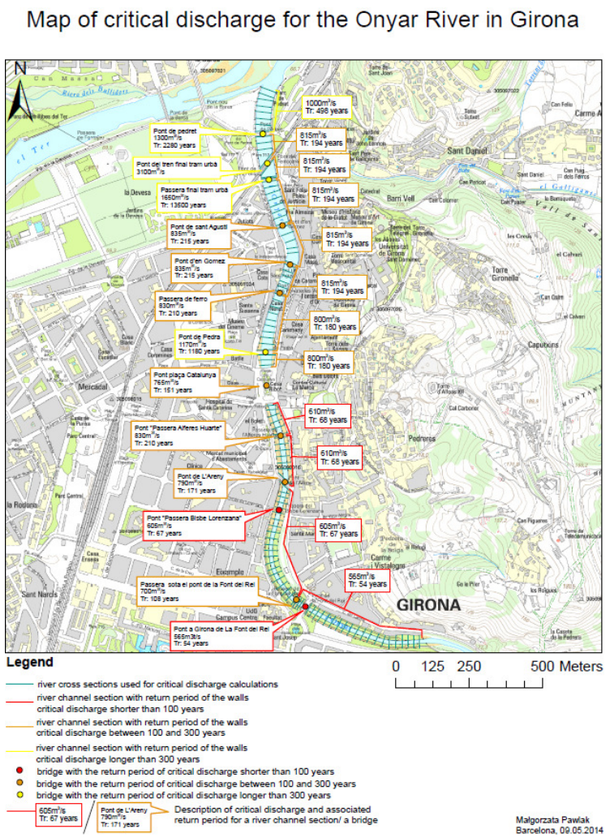

Fig. 3 mapa de capacitats dels ponts de l'Onyar al casc urbà de Girona. Resultats preliminars del treball de fi de màster de Malgorzata Pawlak, ETSECCPB, UPC

C. INUNDABILITAT RESPECTE EL GÜELL

El riu Güell històricament era font d'inundacions de la Devesa quan desembocava a l'Onyar resseguint la Devesa pel darrer tram del carrer Riu Güell. Als anys seixanta es va desviar el darrer tram del Güell per fer-lo desembocar directament al Ter abans de la Devesa seguint l'Avinguda Josep Tarradellas.
No disposem d'informació sobre la capacitat hidràulica del darrer tram de canalització del Güell que té el potencial de ser una font d'inundació de la Devesa. En aquest sentit, seria recomanable modelitzar el Güell per a conèixer l'abast d'aquest risc d'inundació tant per a conèixer-ne les seves implicacions urbanístiques com de protecció civil.

D. INUNDABILITAT PER DEFICIÈNCIES DEL DRENATGE

La inundabilitat més factible i que de fet es dóna amb més freqüència des del desviament del Güell és aquella produïda, no per desbordament de cap curs fluvial, sinó per deficiències en el drenatge de sortida de la Devesa. El vial perimetral, tal i com s'ha comentat per a la inundabilitat per part de l'Onyar, fa de presa i impedeix la sortida de l'aigua acumulada de la Devesa.
El drenatge de la Devesa es fa a través d'una conducció existent sota el carrer d'accés al Pont de la Barca.
Aquesta conducció s'ha obturat en diverses ocasions, bàsicament per l'acumulació de fulles dels plàtans. Si aquesta conducció s'obtura, la Devesa s'inunda en cas de pluja intensa.
Aquestes inundacions per deficiències de drenatge no tenen implicacions urbanístiques.

Fig. 4 drenatge de la Devesa

Fig. 5: inundació a la Devesa per obstrucció del desguàs 19/11/2013 de plàtan

Fig. 6: el motiu de l'embús, una acumulació de fulles

Aleix Comas Herrera
Desembre 2014

1.3 ESTUDI, DIAGNOSI I PROPOSTA DE L'ARBRAT

A. ESTAT ACTUAL DE L'ARBRAT i DIAGNOSI 42

A.1. Arbrat 28

A.2. Aigua 31

A.3. Sòl 32

A.4. Llum 34

B. PROPOSTES DE GESTIÓ 35

B.1. Establiment de zones prioritàries 35

B.2. Zona de seguretat de l'arbrat 35

B.3. Protecció del sistema aeri de l'arbrat 36

B.3. Altres mesures per a la protecció del sòl 36

B.4. Establiment d'un sistema de reg adequat 36

B.5. Substitució d'exemplars 37

B.6. Plagues i malalties de l'arbrat 37

A. ESTAT ACTUAL DE L'ARBRAT I DIAGNOSI

L'estat actual de l'arbrat del Parc de la Devesa presenta unes condicions generals diverses en funció de l'àmbit que ocupen, molt relacionades amb l'impacte continuat d'activitats, pretèrites i actuals, que acull el parc.

L'element essencial del parc és, sens dubte, el plàtan i, d'aquests, aquells que per la seva ubicació i magnificència estructuren el conjunt de la Devesa. La distribució dels plàtans principals al voltant dels eixos de pas de la Devesa han dotat amb els anys d'un caràcter singular a una plantació de plàtans, fins el punt de convertir-lo no només en un referent per la ciutat si no també a catalogar-lo de Bé Cultural d'Interès Nacional (decret 27/09/1943). Són els plàtans, i especialment els que amb el seus traç ortogonal emmarquen el conjunt d'espais quadrangulars, els que doten de monumentalitat al parc.

La voluntat de mantenir aquest caràcter i, per tant, assegurar-ne la pervivència en temps futurs, ha de ser l'eix vertebrador del conjunt de necessitats i possibilitats del parc i dels usos que s'hi ubicaran

Els factors limitants del Parc de la Devesa a tenir en compte per orientar les decisions sobre el seu futur són:

- Arbrat
- Sòl
- Aigua
- Ilum

A continuació es resumeixen aquests factors, on les dades han estat extretes de :

- Moix Serveis i Obres S.L., març de 2009 "Informe previ sobre la Devesa"
- Informe de Narcís Motjé i Surroca (enginyer de monts), elaborat entre agost de 1997 i maig de 1998.
- Gerard Passola – Árbol, Investigación y Gestión SL (2014) "Test de tracció (TDT) de 4 plàtans de la Devesa de Girona".

A.1. ARBRAT

L'anàlisi de l'arbrat, basat en criteris biològics, de biomecànica i fitopatologia, avalua la vitalitat i el grau d'alteracions estructurals dels plàtans. La síntesi dels resultats de Moix (2009) queda recollida de forma gràfica en les fotografies i plànols que es presenten i d'aquí se'n desprèn que, amb grau divers, el conjunt de la Devesa pateix alteracions i anomalies en l'arbrat.

La **vitalitat** representa la capacitat de creixement de l'arbre, tenint en compte, entre d'altres aspectes, la llargada, la verticalitat i l'estat de les noves brotades i l'aspecte, la densitat i la distribució del brancatge jove.

Exemples de vitalitat baixa o molt baixa en funció del brancatge jove.

Plànol de vitalitat de l'arbrat a la Devesa, en el qual s'han diferenciat tres nivells segons el gradient de vitalitat lleugerament baixa, baixa o molt baixa

Les **alteracions estructurals**, relacionades amb l'estabilitat, tenen en compte les anomalies estructurals. Poden ser alteracions com cavitats, ferides, xancres, podridures, cops, inclinacions de tronc, desequilibris de la capçada, etc. La importància d'aquestes anomalies depèn de la mida i les característiques, però també del punt on es troba l'arbre.

Exemples d'alteracions estructurals

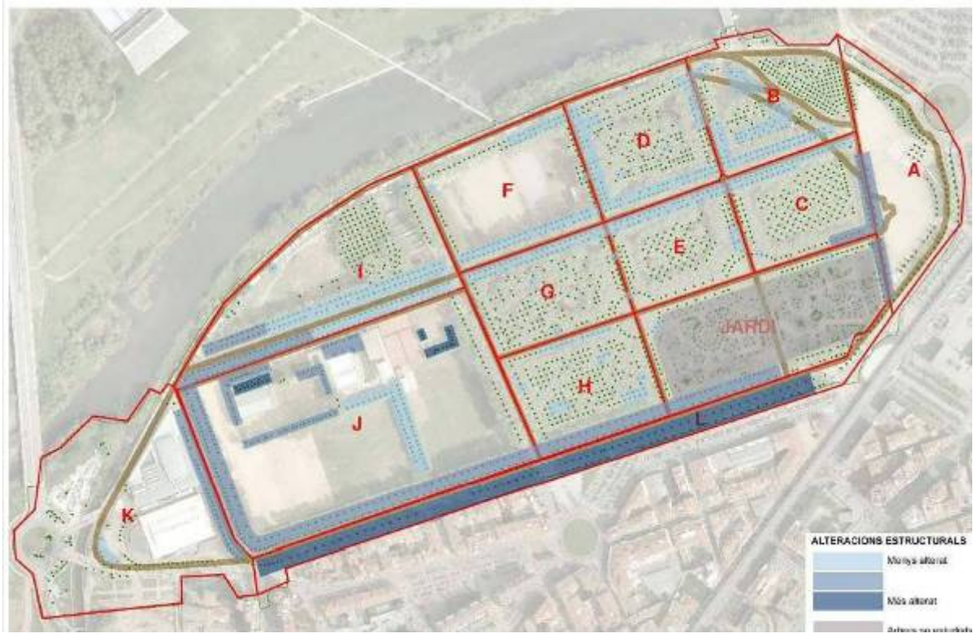

Plànol d'alteracions estructurals a la Devesa, en el qual s'han diferenciat tres nivells segons el gradient d'alteracions estructurals .

Els arbres amb complicacions més importants corresponen a les zones amb una activitat més intensa. De forma molt clara el Passeig Devesa, eix que transcorre d'est a oest paral·lel al carrer Passeig de la Devesa; el Passeig del Güell, el tram del Passeig del Ter asfaltat a l'alçada de la zona de pícnic a la Copa, i el tram del Passeig de l'Onyar, són els indrets on les afectacions són severes. Són àmbits que acullen els usos més agressius i continuats, com és el cas del mercat de marxants de la Devesa, les Fires o diverses exposicions de Fira de Girona. Les afectacions són tant en el sòl (compactació i presència de substàncies nocives) com en els regs (obturació i deformació dels regs per la presència de vehicles o parades al damunt) i directament a l'arbrat (determinades actuacions antigues de podes excessives o poc pertinents, ferides, pols, foc, etc.).

Si s'integren les dades obtingudes de l'anàlisi de vitalitat i d'alteracions estructurals obtenim una cartografia derivada que dóna una imatge de conjunt de l'estat de l'arbrat.

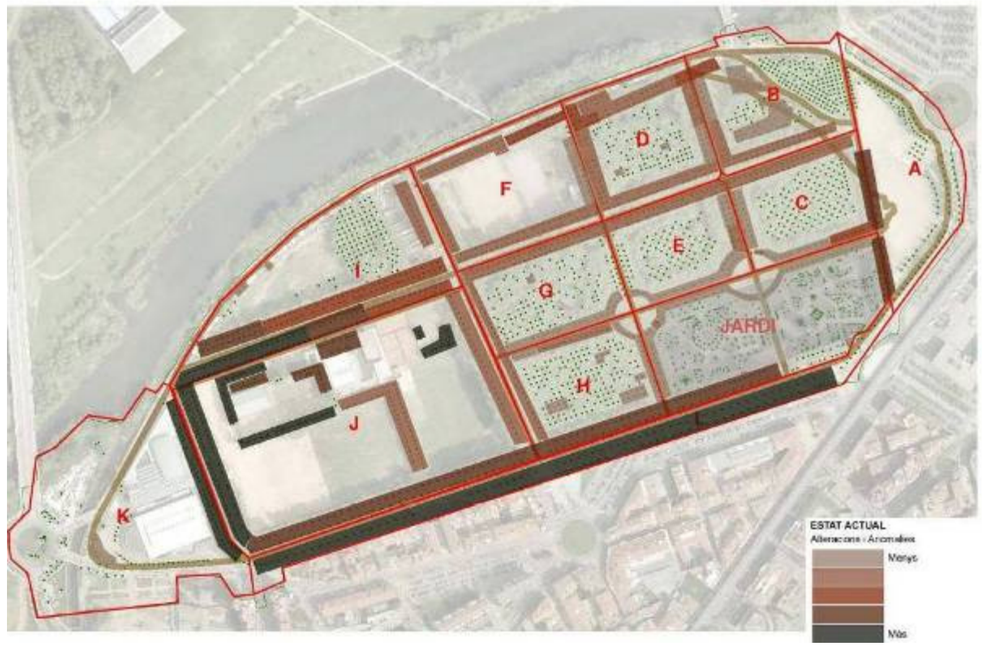

Plànol de la cartografia de l'estat de l'arbrat de la Devesa, integrant vitalitat i alteracions estructurals

Amb aquesta cartografia d'anàlisi es pot correlacionar les zones amb els usos més intensius (usos agressius, pavimentació, edificis,...) i l'estat més alterat de l'arbrat, així com les podes històriques al llarg de l'antiga carretera NII

Pel que fa a l'estat **fitosanitari**, cal remarcar, entre el conjunt de patologies presents a la Devesa, la presència de tèrmits de la fusta seca i el fong causant de la seca del brancam, per les conseqüències que comporta. Ambdós agents són clars desestabilitzadors dels arbres i poden provocar la ruptura de branques i troncs, amb símptomes no visibles fàcilment. Es constata que la presència de tèrmits pot suposar un condicionant important per a la gestió dels plàtans, avançant processos de substitució de peus malalts.

Els arbres de la Devesa pateixen plagues i malalties.

L'any 1998[1] es recull l'estat de l'arbrat pel que fa a la presència del ratllat als plàtans, amb indicació concreta de l'estat, de forma individualitzada, i es classifica de la següent manera: arbres sense malalties, ratlles imprecises, ratlles definides però no contínues, ratlles definides estretes i altres tipus de ratlles. De l'inventari, se'n desprèn que dels 2.068 plàtans avaluats aleshores, 851 presentaven algun tipus de ratlles, 271 dels quals amb ratlles ben definides. A grans trets es comprova altra vegada amb aquesta anàlisi que les zones més afectades es donen en els vials amb els usos més intensius.

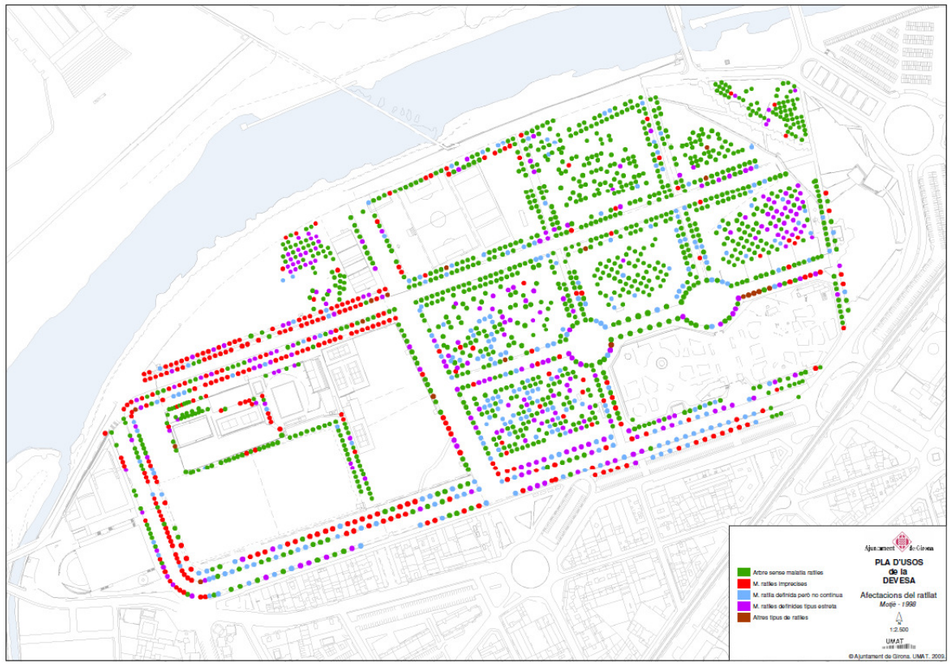

Segons inspeccions realitzades durant la gestió diària de l'arbrat es poden resumir les patologies en els plàtans de la Devesa de la forma següent:

1. Plagues:
   - Tigre del plàtan (*Corythuca ciliata* - Heteroptera: Tingidae): sota les plaques d'escorça.
   - Tèrmit de la fusta seca (*Kalotermes flavicollis* - Isoptera, Kalotermitidae): al tronc i al brancam.
   - Formiga de la fusta (*Crematogaster scutellaris* - Hymenoptera: Formicidae): al tronc i al brancam.
2. Malalties:
   - Fong causant de xancre i xilòfag (*Inonotus hispidus*): al tronc i al brancam.
   - Fongs causants de xancres (possiblement *Fusarium* i altres): al tronc i al brancam.
   - Fong causant de la mort total de l'arbre (*Botryosphera*)
   - Fong causant de la seca (*Splanchnonema platani – Massaria platani*): al brancam.
   - Fong causant de podridura radicular i de coll (*Ganoderma i Phellinus sp.*): al coll.
   - Tumoracions (possiblement *Agrobacterium*): al tronc i al brancam.

[1] Informe de Narcís Motjé i Surroca (enginyer de monts), elaborat entre agost de 1997 i maig de 1998.

- Molt possiblement, al llarg de primavera i estiu, poden ser freqüents els atacs dels fongs causants de la cendrosa a la fulla (*Microsphaera platani*) i de l'antracnosi a la fulla i al brot (*Apiognomonia veneta – Discula platani*).

D'aquests llistat de patologies trobades caldria destacar la problemàtica dels fongs *Ganoderma* i *Phellinus* quan es localitzen al coll de l'arbre. Arran de la caiguda d'un arbre el novembre de 2013 a l'extrem est del Passeig del Ter i anàlisi posterior es va comprovar que el fong *Ganoderma* havia afectat el coll del tronc fins a debilitar-lo de tal manera que un vent d'uns 50km/h el va fer caure. Possiblement la construcció d'un caminet en la urbanització de l'espai de La Copa, afectant arrels i colgant el coll de l'arbre, en va afavorir la podridura pel fong.

Arbre B53 caigut com a conseqüència de la podridura de la base per *Ganoderma*

Arran d'aquest accident en què l'arbre estava molt debilitat estructuralment per l'afecció per *Ganoderma* al coll, el maig de 2014 es va realitzar una sèrie de testos de tracció (TDT). Coneguda la deficiència de l'estabilitat d'un peu afectat per *Ganoderma* al coll i arrels, el TDT es va centrar a estudiar els efectes que puguin generar el fong *Phellinus torulosus.* Aquest test concloïa que es pot relacionar una manca d'estabilitat al bolcat per forts vents a la presència de *Phellinus torulosus*, sobretot quan aquest resta afectat al coll i a les arrels aèries.

Tot i que no s'ha detectat la presència de *Ceraocystis platani* (conegut abans com *C. Fimbriata f.sp. platani*) a la Devesa cal fer-ne esment per la seva importància i virulència. Segons dades facilitades pel Departament d'Agricultura de la Generalitat de Catalunya, el desembre de 2010 es va confirmar la presència al municipi de Calonge (Baix Empordà) d'aquest fong que provoca el xancre acolorit del plàtan. Aquest fong és actualment un organisme de quarantena per la UE (llistes A2 de l'EPPO- www-.eppo.org), el que implica adoptar un seguit de mesures dins d'un Pla d'actuació i d'un protocol adient a aquests fong. A l'espera d'aquests documents l'Ajuntament de Girona va aprovar per Junta de Govern Local de 17 de febrer de 2011 un protocol de treball on hi consten les mesures a tenir en compte per a qualsevol actuació o obra en l'àmbit de la Devesa.

Les característiques dels plàtans que es troben en els espais interiors de les illes definides pels vials són clarament diferents a les dels plàtans estructurants. La documentació disponible d'anys anteriors (vegeu el recull fotogràfic) detalla clarament com la presència de peus era molt inferior a l'actual. La plantació de nous arbres sense una planificació prèvia de les capacitats i característiques de l'espai ha comportat la presència, avui, de plàtans amb morfologies clarament mal formades, de diàmetres escassos i obligats a adoptar formes sinuoses en clara competència entre ells. Tot i l'intent d'adoptar un traç ortogonal en la col·locació dels nous peus, fet que s'albira en veure la localització puntual dels peus dels arbres, una visió aèria de les capçades posa en evidència l'excessiva densitat i ofegament en aquests interiors. Emilio Leyra i Lluís Polo[2], en les seves conclusions de l'article "La Devesa: reconeixement i diagnòstic", ja apuntaven la necessitat de "les aclarides en els sectors interiors, atesa la densitat excessiva que hi ha en alguns punts. En canvi, l'estètica dels passeigs demana la permanència de l'actual estructura i, per tant, la reposició de les baixes que es puguin produir."

Els arbres de la Devesa són objecte de diferents estudis.

[2] Publicat al número 118 de la *Revista de Girona*, l'any 1986.

A.2. AIGUA

En la imatge aèria de principis dels anys 50 es pot veure la Devesa envoltada de dos rius, el Güell i el Ter, amb aquest segon entrant al parc en el seu àmbit de crescuda. La disponibilitat d'aigua per als plàtans no era, aleshores, un factor limitant per a l'òptim creixement dels plàtans tal com succeeix avui. La reducció dels cabals mitjans al riu Ter com a conseqüència del sistema Sau-Susqueda-Pasteral pel trasvassament cap a Barcelona, el desviament del riu Güell l'any 1968 i la construcció de les proteccions a l'àmbit nord per controlar les inundacions del riu Ter ha provocat un procés d'aïllament hídric del Parc. Aquest fet es constata amb dades de nivell freàtic, com es constata en el Pou Montserrat situat al nord oest del parc (zona pícnic), en què el març de 2013 es trobava a 5,99m de profunditat.

L'estructura de reg es basa en la conducció d'aigua a través de canonades des del Pou Montserrat fins a regueres a cel obert per regar per inundació, una xarxa soterrada, connectada a la xarxa d'aigua potable, que cobreix la zona de plàtans de l'aparcament de can Sarassa i un reg per aspersió per a les gespes de zona del pícnic i de l'Hípica. Puntualment, i segons les necessitats hídriques del moment, es rega manualment amb mànega a les zones interiors dels quadrants

Les millores dels últims anys han estat la prolongació de la canonada del Passeig de la Sardana fins darrere l'Oficina del Mercat que ha permès el reg per inundació dels arbres paral·lels amb el vial perimetral fins al Passeig del Roserar. A mitjans de 2013 es va realitzar una automatització del reg per inundació i una interconnexió amb la bomba de l'hidrant del Pou Montserrat per poder bombar amb dues bombes alhora i així duplicar el cabal, alhora que el fet de ser una connexió en xarxa en cas d'averia permetria regar tot el parc amb qualsevol de les dues.

La duplicació del cabal per a reg per inundació, el maneig de les rases en els interiors de les illes i la millora del sistema de desguàs del canal perimetral dels Jardins de la Devesa per la Plaça de les Botxes en direcció al desguàs nord són actuacions recents que permeten regar gairebé la totalitat del parc. Tot i això encara resten zones, sobretot interiors d'illa que no queden cobertes pel sistema de reg actual.

Un agreujant important per a la distribució d'aigua per inundació és la poca dimensió del canal, que impedeix una correcta conducció de l'aigua. Les tasques de manteniment i remarcat del canal es fan sistemàticament però topen amb el fet que les diverses activitats que ocupen l'espai, especialment el mercat, desdibuixen i inhabiliten el sistema de reg, ja que els vehicles hi estacionen al damunt, obturant l'aigua i deformant l'escàs perfil de pas. Sense dubte, cal redimensionar els canals i protegir-los de l'accés amb vehicle.

El reg a la Devesa es fa per inundació, per aspersió o manualment amb una mànega, segons les necessitats.

Malgrat que la seva funció principal no sigui la d'abastir d'aigua el parc el canal perimetral del Jardins Francesos és un element significatiu del conjunt amb una dinàmica pròpia que caldria aprofitar per complementar el sistema descrit anteriorment. En aquests sentit durant l'any 2013 es van substituir les comportes d'entrada (captació a la Sèquia Monar) i sortida del sistema (comportes del Rellotge i de Plaça de les Botxes) fet que millora la recirculació del canal perimetral i permet inundar l'illa al nord de les pises de petanca.

A continuació es mostra un plànol amb el sistema de reg en data de finals de 2013:

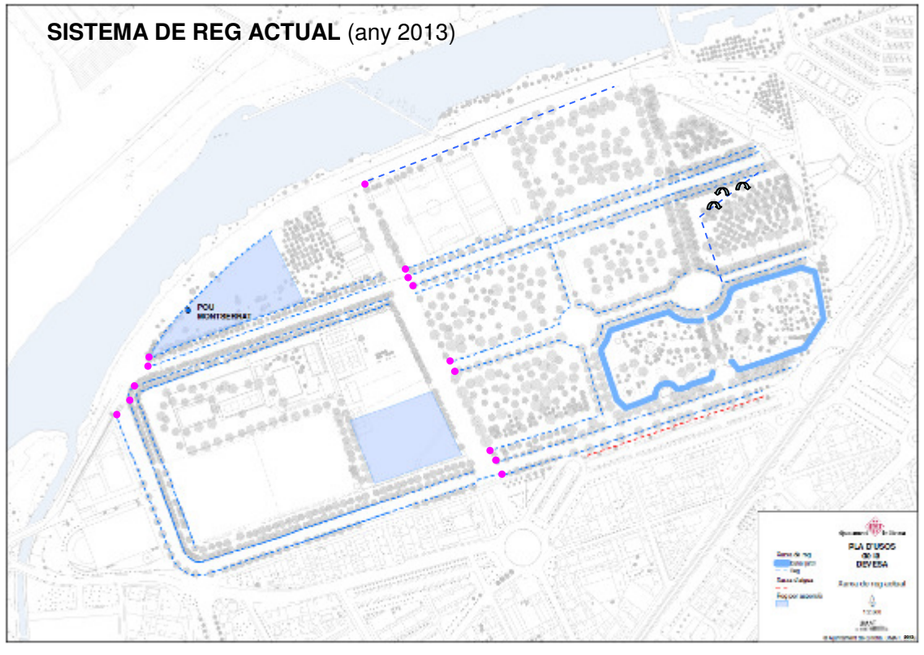

A.3. SÒL

A nivell de l'estudi del sòl hi ha les referències de Motjé (1998) i Moix (2009). En el primer i com a primera aproximació cartografiava els passejos amb tres graus de compactació. A continuació es mostra el plànol de grau de compactació del terreny:

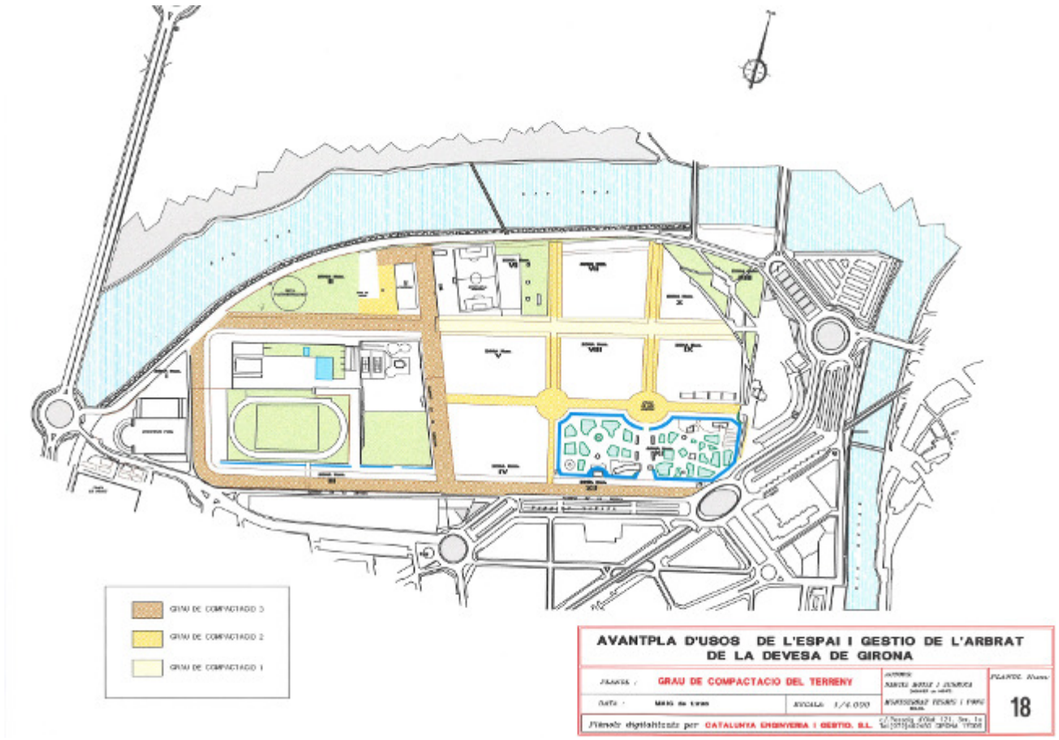

Plànol del grau de compactació del terreny segons Motjé (1998)

Les zones de més d'elevada compactació corresponen al Passeig de la Devesa, el Passeig del Güell, el passeig de la Sardana i el Passeig del Ter en el tram de la zona esportiva on són, novament, les zones que acullen més activitat durant tot l'any. Per contra, el vial menys compactat apuntava que era el del Passeig del Ter des de Fèlix Farró fins a la Copa ja que era el menys concorregut. En aquesta aproximació segurament caldria afegir el tram del Passeig del Ter des de Fèlix Farró fins a l'encreuament amb el Passeig de la Barca com a zona de màxima compactació com a conseqüència de les obres del pou de ventilació del túnel de la Línia d'Alta Velocitat.

Exemples gràfics d'usos que afecten a la compactació del sòl

Dins l'informe de Moix (2009) es va incloure un estudi del sòl mitjançant l'execució de cales i proves infiltromètriques en superfície al costat de cadascuna de les cales. A continuació es mostra la localització d'aquestes proves:

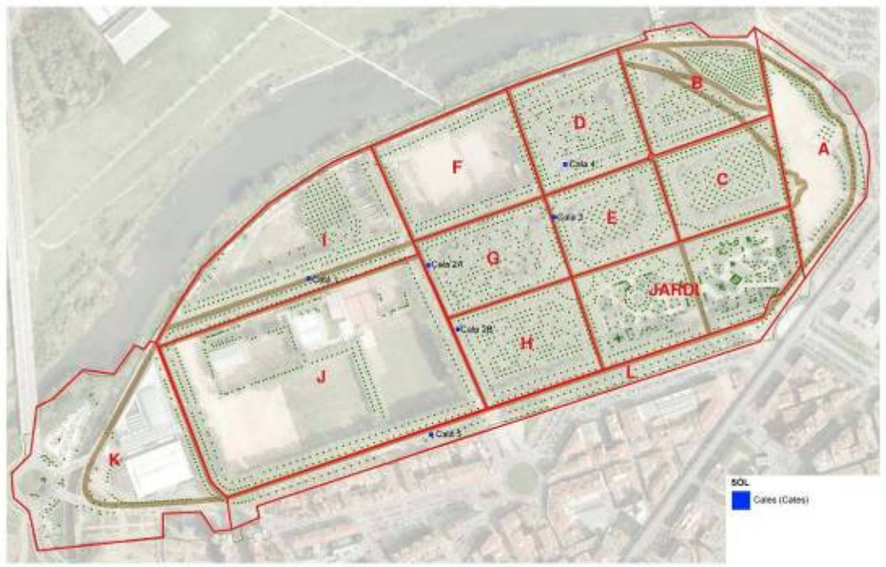

Plànol de localització de les cales.

Els resultats es grafien a continuació:

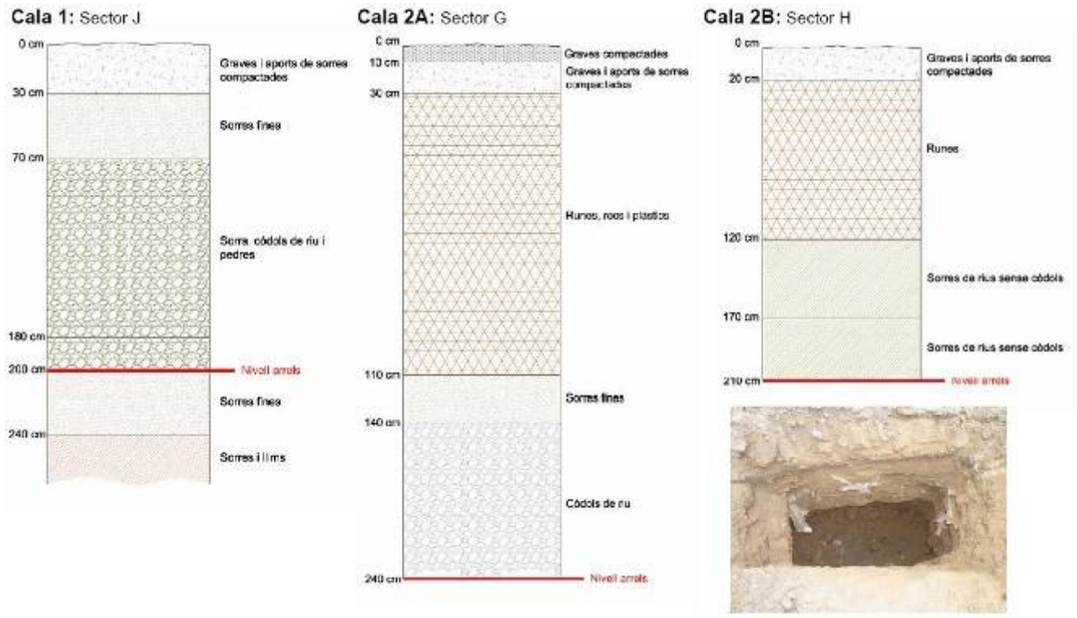

Estudi del sòl de la Devesa a través de cales.

Estudi del sòl de la Devesa a través de cales.

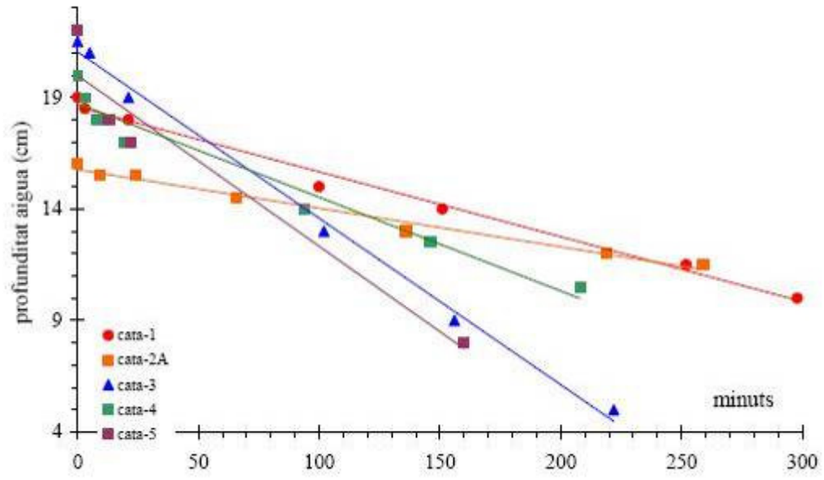

Gràfic de la velocitat d'infiltració de l'aigua.

Dels resultats obtinguts, es pot observar el següent:

- Les cales 1 i 2 tenen una baixa velocitat d'infiltració, en 4-5 hores perden únicament 5-9 centímetres d'aigua, és a dir, 1'8 i 1'25 centímetres/hora respectivament.
- Els millors resultats apareixen a la cala 3 en el vial secundari: 4'7 centímetres/hora.
- Sorprèn la moderada infiltració de la cala 4 (2'71 centímetres/hora), tot i que possiblement està associada a la capa de matèria orgànica.
- La velocitat d'infiltració de 5'38 centímetres/hora de la cala 5 es deu al fet que el forat es va fer amb la retroexcavadora i es va trencar la closca compactada, facilitant-hi la infiltració.

Com a referència, podem estimar que els resultats inferiors a 2 centímetres/hora són indicatius de problemes de permeabilitat dels sòls.

Les conclusions de l'estudi no deixen marge de dubte al fet que la compactació en els vials és molt acusada i el grau d'infiltració d'aigua és també molt baix. La compacitat afecta greument el sistema radical dels arbres ja que no permet ni la captació d'aigua ni d'aire, ambdós factors essencials per garantir-ne la vitalitat.

A la zona d'interior d'illa no hi ha símptomes de compactació, però l'acumulació de matèria orgànica en modera la seva permeabilitat.

A manca d'informació detallada sobre la qualitat del sòl pel que fa a la composició i als nutrients, cal remarcar que les cales de mostreig que es dugueren a terme mostraren en tots els indrets (excepte a la zona interior) una primera capa compactada que oscil·la entre els 20 i 40 centímetres de profunditat i un nivell d'arrels entre 1'35 i 2'4 metres, travessant sorres, còdols de riu i pedres i, al passeig de la Sardana, un volum important de runes d'entre 80 i 100 centímetres de gruix.

A.4. LLUM

Tal com s'aprecia amb la vista aèria de la Devesa més recent es veu com tan sols de l'ordre del 16% de la superfície del Parc (sense l'espai de La Copa) no està cobert pel fullam dels plàtans. Aquest fet condiciona enormement la gestió dels elements vegetals. El fet que el marc de plantació original és de 6x6 metres fa que els arbres hagin crescut en alçada a la recerca de la llum i la plantació posterior d'espècies vegetals que necessitin llum directa fracassa.

Un clar exemple del factor limitant de la llum és la plantació d'uns exemplars de plàtans de les alineacions del Passeig del Ter que es realitzà els anys 80. Com s'aprecia a les fotografies següents arbres de la mateixa edat presenten aspectes diametralment oposats:

Sense llum al mig d'un passeig

Amb llum en una cruïlla

B. PROPOSTES DE GESTIÓ

El Pla d'Usos i Gestió de la Devesa de desembre de 2010, juntament amb el seu Reglament derivat, tenia per voluntat mantenir el caràcter de magnificència i singularitat en la distribució dels plàtans principals al llarg dels eixos de pas i, per tant, d'assegurar-ne la pervivència en temps futurs era l'esperit vertebrador del conjunt de necessitats i possibilitats que marcava pel parc.

D'aquesta voluntat en sorgí l'aprovació l'abril de 2011 del Pla de Gestió de l'arbrat del parc de la Devesa. El repte de la gestió de l'arbrat i, en definitiva, del conjunt del parc és fer compatible la millora progressiva dels plàtans considerant el seu cicle vital, la seva regeneració o la seva substitució, i la ubicació d'usos compatibles amb aquestes necessitats fonamentals. En aquest sentit, la capacitat simbiòtica dels plàtans que els permet adaptar-se i fer front a diferents agressions, més o menys periòdiques i d'impacte divers, representa una dificultat afegida per valorar el grau real d'aquestes afectacions. L'equilibri entre el possible i el necessari és difús, poc abastable i de difícil justificació sense una visió sinèrgica i sistèmica del conjunt.

Aquest Pla de Gestió fou el primer document en el que es preveu la integració de criteris de protecció de l'arbrat i de gestió dels elements vegetals juntament amb uns criteris d'urbanització futura.

A causa de la correlació existent entre els usos dels espais i l'estat de l'arbrat, determina la necessitat d'actuar no únicament sobre els arbres, sinó també sobre el global del parc, efectuant-hi una gestió integrada. Cal actuar, doncs, sobre el conjunt de factors que n'afecten l'estat, com el sòl i l'aigua.

El seguiment continuat efectuat als arbres concloïa que la seva situació actual és causada per la seva debilitat i les malalties i plagues que els afecten són conseqüència oportunista del seu estat.

La màxima prioritat en la gestió de l'arbrat ha de consistir en mesures correctores al sòl, a través d'una correcta regulació dels usos existents, evitant l'ocupació dels gàlibs de protecció definits (4 metres).

Pel que fa a l'aigua, cal garantir-ne una distribució homogènia i ajustada a les necessitats de l'arbrat.

Per últim i no per això menys important en el desenvolupament del Pla Especial caldrà preveure un treball complementari al primer Pla de Gestió de l'Arbrat en el que s'inclogui un estudi individualitzat, actualitzat i actualitzable en què cada arbre, degudament referenciat, tingui una fitxa amb la situació sanitària i una classificació general. D'aquesta manera es podrà cartografiar amb sistemes d'informació geogràfica la distribució d'arbres sans i malalts i actuar al respecte. Amb aquest treball complementari es podrà redactar un Pla d'Actuació que planifiqui l'eliminació i substitució progressiva de les alineacions d'arbres a conservar

B.1. ESTABLIMENT DE ZONES PRIORITÀRIES

Quan es desenvolupi un programa d'actuació concret pel que fa a la gestió de l'arbrat i en funció de la vitalitat, de les alteracions estructurals i de la permeabilitat del sòl caldria actuar afavorint la protecció de l'arbrat seguint les zones de més a menys prioritat:

- P1. Passeig del Ter des de l'Auditori Palau de Congressos al passeig de la Sardana.
- P2. Passeig del Güell.
- P3. Passeig de la Sardana.
- P4. Plaça de les Botxes i plaça contigua per l'oest.
- P5. Passeig de la Devesa, des del Palau Firal fins a l'entrada dels Jardins Francesos.

En tots els casos, corresponen a les àrees que acullen els usos més agressius i continuats.

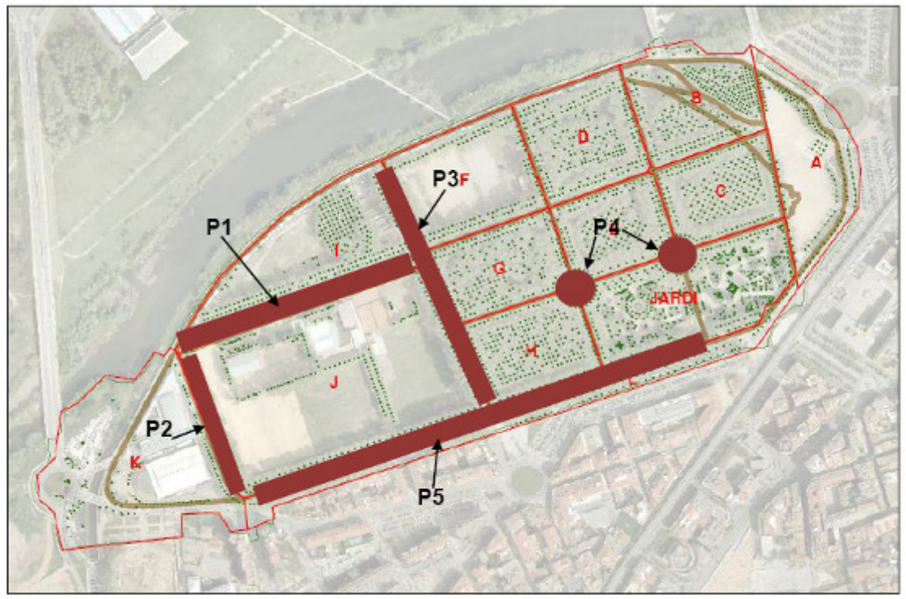

Mapa on es localitzen les diferents àrees del parc de la Devesa.

B.2. ZONA DE SEGURETAT DE L'ARBRAT

Per a qualsevol activitat o ús que s'autoritzi al parc, caldrà respectar una zona de seguretat respecte els arbres, que es mantindrà permeable, airejada i amb un pendent adequat, i no s'hi permetrà cap tipus de compactació ni fer-hi foc. Així, s'evitarà també l'aportació de substàncies nocives a la zona radicular i es minimitzarà l'obturació i la deformació del canal de reg.

Únicament es permetrà l'accés de les persones a les zones de seguretat; no s'hi autoritzarà la ubicació temporal o permanent d'instal·lacions ni d'elements vinculats a activitats o de mobiliari urbà.
Segons el Pla de Gestió d'abril de 2011 seguint la norma tecnològica de jardineria NTJ03E – Protecció del elements vegetals en els treballs, del Col·legi d'Enginyers Tècnics Agrícoles de Catalunya, aquesta zona de seguretat hauria de ser de 4 metres, com a mínim, des del tronc de l'arbre, mesurat a nivell del terra. També estableix altres límits i excepcions així com mesures protectores i correctores per a qualsevol obra o treball de manteniment del parc.

B.3. PROTECCIÓ DEL SISTEMA AERI DE L'ARBRAT

Les ferides mecàniques als arbres tenen conseqüències molt importants sobre el seu estat. Afavoreixen la presència de malalties i plagues, que tenen una clara incidència en l'estabilitat dels arbres i que poden donar lloc a increments del risc de fractura del tronc i/o de les branques afectades davant de vents forts, per exemple.

Per aquest motiu, qualsevol ús haurà de respectar, a més de la distància de seguretat respecte la base de l'arbre, una separació respecte al seu sistema aeri per tal d'evitar ferides al tronc, trencaments i caigudes accidentals de branques. A aquest efecte es prohibirà clavar qualsevol element als arbres o utilitzar-los com a suport d'instal·lacions o altres elements.

La poda de l'arbrat s'ha d'efectuar en tot cas per part de personal especialitzat. Cal impedir la realització de podes dràstiques i incontrolades, que generen alteracions estructurals greus.
En cas que resulti necessari efectuar una poda de seguretat per evitar la caiguda de branques i causar danys a les persones, haurà de fer-se, també, per personal especialitzat. Com a norma general, les podes de seguretat són necessàries en exemplars amb vitalitat baixa i amb presència d'alteracions estructurals. Per a la realització d'aquestes podes s'utilitzarà una plataforma elevadora o cordes de trepa.

A continuació es mostra un exemple de la protecció de la zona de seguretat (tarima de fusta) i part aèria que contempla el Pla de Gestió de 2011:

B.4. ALTRES MESURES PER A LA PROTECCIÓ DEL SÒL

Cal minimitzar el pas i l'aparcament de vehicles al parc per tal d'evitar la compactació del sòl i preservar el parterre interior de les parcel·les.

De forma prioritària, es considera imprescindible respectar el tancament dels accessos al parc, amb excepció dels serveis de manteniment i dels vehicles d'emergències.

Cal efectuar inicialment un subsolat a trenta centímetres de profunditat als dos laterals dels vials, sense malmetre les arrels, deixant la franja central intacta. Es preveuran, així mateix, diverses entrecavades anuals per evitar la formació de la crosta superficial que condiciona la permeabilitat del sòl.

És necessària l'aplicació d'esmenes al sòl, consistents en compost vegetal ric amb lignina, per tal de donar estructura i aportar matèria orgànica al sòl.

La gestió de la gran quantitat de fulles caigudes al terra suposa un gran esforç. Es basa en l'apilonament i la retirada de les fulles, o bé en la trituració als parterres, per tal de facilitar la incorporació de la matèria orgànica al sòl. No obstant això, la concentració de matèria orgànica en els parterres interiors és excessiva en molts casos, de manera que caldrà estudiar i preveure altres sistemes de gestió de les fulles.

Caldrà valorar la viabilitat de fomentar el creixement d'herba en d'altres espais interiors del parc, en funció dels resultats que s'obtinguin a l'espai on s'ha iniciat aquesta forma de gestió.

B.5. ESTABLIMENT D'UN SISTEMA DE REG ADEQUAT

El reg dels arbres s'efectua per inundació dels vorals a partir de boques de reg alimentades per una canonada soterrada. Actualment, resulta difícil regular la dosi de reg i aconseguir una distribució homogènia de l'aigua a tots els arbres del parc. Així mateix, el sistema de reg no abasta tot l'àmbit del parc.

És necessari augmentar la longitud de la canonada de distribució que hi ha per tal d'abastar la totalitat de l'arbrat i crear un anellat de la xarxa per tal de millorar el cabal de transport. Paral·lelament, cal redimensionar un canal dins la zona de seguretat de l'arbrat, de secció oberta i constant, que permeti distribuir l'aigua de reg a tots els arbres del parc, amb un correcte equilibri entre la permeabilitat i la conductivitat hidràulica. El manteniment de la funcionalitat del canal requereix, periòdicament, la retirada de les fulles que s'hi acumulen i un remarcat, o bé l'aplicació d'alguna solució més persistent, ja que en condicions

normals es desfà progressivament. Així mateix, és necessària la instal·lació d'una protecció física per evitar l'ocupació i la deformació dels regs per part de vehicles i d'altres elements.

És necessari millorar els passos d'aigua soterrats a les interseccions amb els vials.

Cal incrementar el nombre de boques de reg per tal d'abastar tot l'arbrat del parc . Les noves boques que es col·loquin disposaran d'una base formigonada adequada per evitar-ne el trencament pel pas de vehicles.

Pel que fa als parterres interiors, es podran dotar de reg per aspersió, que ja s'utilitza a la zona de pícnic i al sector est del Camp de Mart, substituint l'actual sistema amb mànega o per inundació. La recent millora en el sistema de bombeig del pou Montserrat permetrà subministrar aigua a aquest nou sistema d'aspersors.

Pel que fa als Jardins Francesos, es troben envoltats per un canal procedent de la sèquia Monar; el seu cabal, per tant, hi està condicionat. Cal preveure, a curt termini, condicionar el conjunt d'aquest sistema de drenatge i el talús perimetral del canal com a mesura de protecció per a les persones i per a la prevenció de fuites.

B.6. SUBSTITUCIÓ D'EXEMPLARS

A partir de les alineacions d'arbres que es considerin caldrà plantejar la regeneració i substitució progressiva de l'arbrat de la Devesa a causa del procés gradual de pèrdua de vitalitat que pateix. A aquests efectes, s'aniran redactant els estudis específics per a establir la viabilitat de la reposició d'arbres en zones que els hagin perdut o que es configurin com a zones de transició amb la trama urbana de la ciutat.

Les tales i substitucions d'arbres requereixen un procés previ de planificació, evitant plantacions indiscriminades sense criteri. Els criteris de substitució queden referits al Pla de Gestió de 2011 en el que descriu com haurà de ser el Pa d'Actuació de l'arbrat.

B.7. PLAGUES I MALALTIES DE L'ARBRAT

Caldrà realitzar un seguiment de l'arbrat per valorar el nivell d'atac de les diferents plagues i malalties que l'afecten i dels danys ocasionats, i, per tant, determinar la necessitat d'efectuar-hi tractaments fitosanitaris. Aquesta vigilància es durà a terme mitjançant un pla de control del risc.

No obstant això, l'ús de plaguicides es limitarà a situacions estrictament necessàries i s'utilitzaran productes selectius que minimitzin la pertorbació sobre l'ecosistema. A aquest efecte, es prioritzaran els mètodes de control biològic.

En compliment del Reial Decret 1311/2012, de 14 de setembre, sobre l'ús sostenible de productes fitosanitaris,
en cas que calgui efectuar un tractament fitosanitari, l'empresa encarregada del manteniment de la Devesa haurà de realitzar la tramesa de documentació corresponent a l'assessor municipal de gestió integrada de plagues (GIP).

A causa de les dimensions del parc i de l'alçada dels arbres, resulta inviable l'eradicació de les plagues i malalties. Cal actuar, doncs, minimitzant els danys que provoquen, de manera que no es perdi el valor ornamental de les plantes ni es provoquin molèsties a les persones.

Com a mesura de prevenció, en qualsevol actuació de poda de l'arbrat caldrà desinfectar les eines de tall per evitar l'expansió de patògens.

En molts casos, la presència de plagues està associada a l'existència d'alteracions estructurals, com ferides, cavitats, cops, podridures i podes dràstiques incontrolades. Per aquest motiu, resulta imprescindible respectar la distància de seguretat a la qual s'ha fet referència en punts anteriors en qualsevol activitat que tingui lloc al parc, evitant el contacte físic directe entre l'arbrat i les instal·lacions i els elements vinculats als diferents usos. La presència d'algunes plagues i malalties, especialment tèrmits i fongs de la seca, provoquen un efecte desestabilitzador molt important, que incrementa el risc de ruptura de branques i troncs, tot i no detectar-se visualment.

Caldrà efectuar podes de neteja de branques seques i afectades pel fong de la seca, eliminant les branques sospitoses de tenir la malaltia.

Cap a la tardor caldrà eliminar els cossos fructífers dels fongs xilòfags i causants del xancre, en cas que se'n detecti la presència.

Les actuacions contra les plagues i les malalties es duran a terme especialment als exemplars ubicats al vials propers a les vies públiques i a les zones d'esbarjo, amb més ús social, així com a les zones on els danys siguin més visibles. Tot i que la presència de patologies al parc no suposa cap risc evident, en algun cas pot generar molèsties a les persones, com en el cas del tigre del plàtan.

Documents complementaris:
- Moix 2009
- Pla Usos de la Devesa
- Pla de Gestió de l'Arbrat
- Protocol Ceratocystis platanii
- Test de tracció de la Devesa

Christian Geis Nielsen
Desembre 2014